

JARO 2017

Listy sociální práce

Informační a odborný časopis (nejen) pro sociální pracovníky

49,50 Kč / 2 € ČÍSLO

9

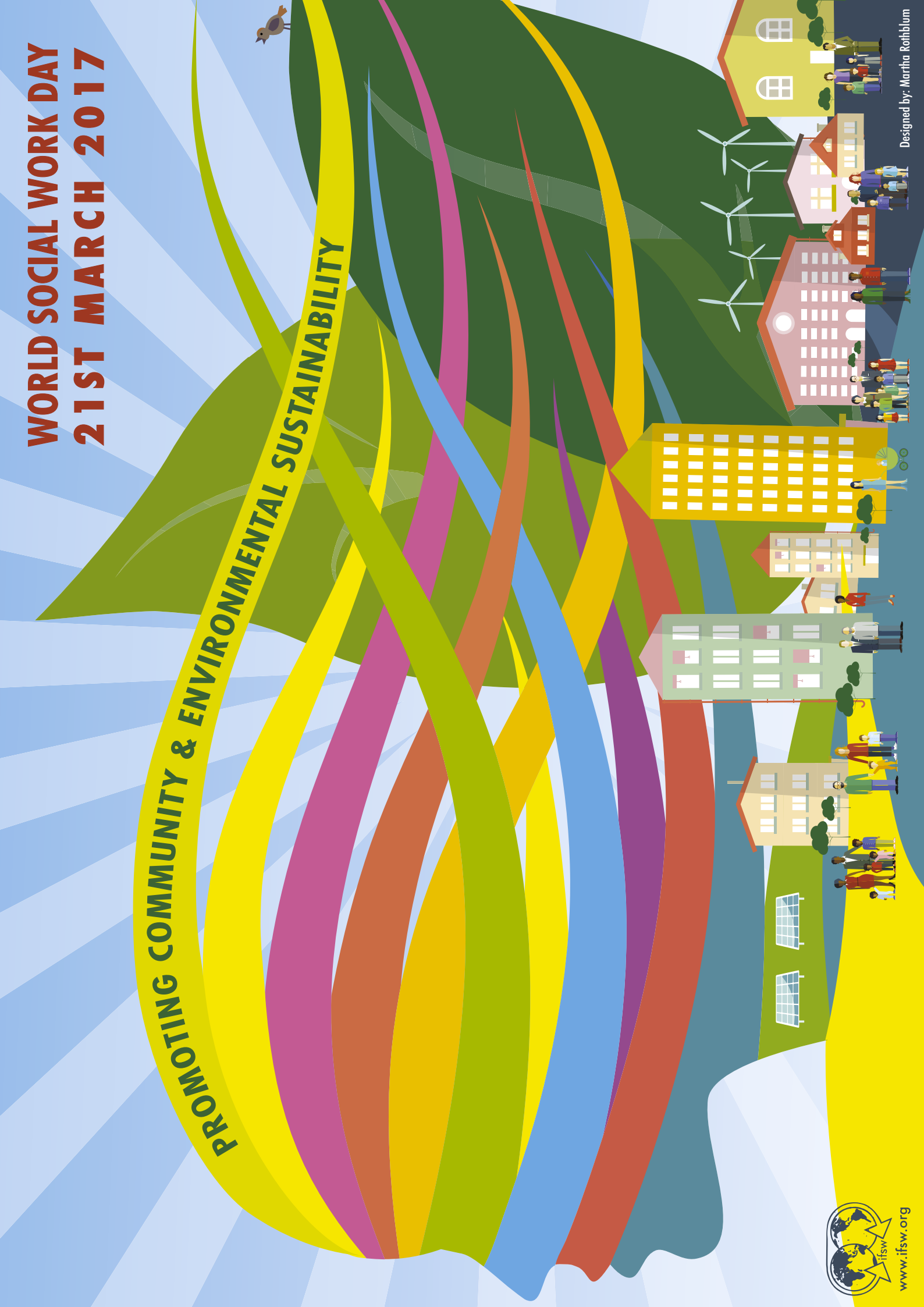
Asociace poskytovatelů sociálních služeb České republiky
Partnerem časopisu je Ministerstvo práce a sociálních věcí

ROČNÍK V.

www.apsscr.cz
www.listysp.cz

**WORLD SOCIAL WORK DAY
21ST MARCH 2017**

PROMOTING COMMUNITY & ENVIRONMENTAL SUSTAINABILITY

Listy sociální práce

A P S S ČR

Čtvrtletník vydávaný
Asociací poskytovatelů
sociálních služeb ČR

Vančurova 2904, 390 01 Tábor,
tel./fax: +420 381 213 332,
www.apsscr.cz, www.listysp.cz,
IČO 604 458 31

- **Ročník:** V.
- **Číslo:** 9 – JARO 2017
- **Cena:** 49,50, roční předplatné 199 Kč / 8 €
- **Vychází:** v Táboře 31. března 2017
(příští číslo vyjde v červnu 2017)
- **Redakce:**
Mgr. Veronika Hotová
e-mail: sefredaktor@apsscr.cz
tel.: 607 056 221
- **Jazyková korektura:**
Mgr. Tamara Kajznerová a redakce
- **Redakční rada:**
Mgr. Veronika Hotová (šéfredaktorka);
PhDr. Radek Suda;
doc. PhDr. Lenka Haburajová Ilavská, Ph.D.;
Ing. Jiří Horecký, Ph.D., MBA;
PhDr. Pavla Kodymová, Ph.D.;
Mgr. Filip Novotný;
Ing. Daniela Lusková, MPA;
prof. JUDr. Igor Tomeš, CSc.;
Bc. Michal Volák, DiS.;
PhDr. Melanie Zajacová;
Mgr. Petra Zdražilová;
Mgr. Petra Zimmelová, Ph.D.;
Mgr. David Pospíšil, DiS.
- **Grafické zpracování a tisk:**
RUDI, a. s.
Komenského 1839, 390 02 Tábor
- **Distribuce a objednávky:**
SEND Předplatné, s. r. o.
Ve Žlíbku 1800/77, hala A3
193 00 Praha 9 – Horní Počernice
www.send.cz
tel.: 225 985 225, 777 333 370
e-mail: send@send.cz
- **Objednávky a distribuce na Slovensku:**
MAGNET PRESS, SLOVAKIA, s. r. o.
P. O. Box 169, 830 00 Bratislava, Slovensko
Tel.: 00421/2/67201931-33 predplatne
e-mail: predplatne@press.sk, www.press.sk
- **Příspěvky a inzerce:** Příspěvky mohou být redakčně upravovány a kráceny. Za obsah inzerce odpovídá zadavatel. Přebírání krátkých úryvků článků je možné pouze s uvedením názvu časopisu a článku, jména autora, čísla ročníku, vydání a strany. Přebírání celých článků či jejich částí přesahujících jeden odstavec je možné pouze s písemným svolením redakce.
- **Registrace:** MK ČR E 21365, ISSN 2336-2332

Z obsahu čísla:

- 4 Úvodníky
(Veronika Hotová, David Pospíšil)
- 5 Co nás čeká v 21. století – Globalizace
(Igor Tomeš)
- 7 Attachment: Trend v sociálně-právní ochraně dětí
(Ria Černá)
- 8 „Zvláštní složka“ jako součást dokumentace o poskytování sociálně-právní ochrany dětí
(Adam Křístek)
- 10 Školská sociální práce, 2. díl
(Eva Hurychová)
- 12 Dobrá praxe z Nizozemska
(Jiří Horecký)
- 13 Několik kritických poznámek nepřizpůsobivého sociálního pracovníka o sociální práci v roce 2017
(Pavel Veleman)
- 15 Etická dilemata v praxi – výstupy z kazuistických setkání sociálních pracovníků
(Magdaléna Hejlová, Marie Vinklerová)
- 17 Jak se připravit na inspekci kvality?
(Jiří Vlček)
- 18 Vliv sociálních pracovníků na vztahové vazby ohroženého dítěte
(Hana Zaplatílková)
- 21 Kazuistika: Hospodaření s vlastními penězi – Příběh pana Mirka
(Hana Mudrová)
- 23 Recenze (odborná monografie Anna)
(Kateřina Thelenová)
- 24 Recenze (Šance na dosažení vysokoškolského vzdělání v populaci osob se zdravotním postižením)
(Igor Tomeš)
- 25 Informační servis

Listy sociální práce míří ke slovenským sousedům!

Časopis Listy sociální práce je nově distribuován i na Slovensku. Pro Slovenskou republiku lze časopis objednat na www.press.sk/odborne-casopisy/listy-socialni-prace/.
Cena ročního předplatného (4 čísla časopisu) je 8 €.

Editorial

Milí čtenáři,

ve svých rukách držíte v tomto roce první číslo časopisu *Listy sociální práce*.

Loňský rok byl pro náš časopis tak trochu „průlomový“, jak jsem již zmínila v čísle zminím, jelikož jsme zjišťovali, zda je vůbec reálné z našeho pololetníku udělat čtvrtletník. Naštěstí se naše obavy rozplynuly (po delších diskuzích a nastavování nového harmonogramu, navíc máme novou posilu – Davida Pospíšila), proto se i letos můžete těšit na 4 čísla plná zajímavých článků z oblasti sociální práce. Další novinkou je rozšíření distribuce časopisu i pro Slovenskou republiku. Doufáme, že i zde se bude časopis dobře dařit a že se slovenští čtenáři připojí se svými podněty a články, což by bylo zajisté velmi přínosné.

V tomto čísle bych Vás ráda upozornila zejména na článek Pavla Velemána *Několik kritických poznámek nepřizpůsobivého sociálního pracovníka o sociální práci v roce 2017*. Pavel Veleman vyzývá otevřením několika palčivých témat ke kritickému myšlení a diskusi, která je nejen dle něj mezi sociálními pracovníky opravdu potřeba. Jakékoliv reakce a komentáře vítáme a budeme rádi, pokud článek tuto širší diskusi „rozpoutá“, ostatně to bylo vždy i velkým přáním členů redakční rady, zejména Radka Sudy, jenž stál u zrodu časopisu právě s touto myšlenkou. Že bude časopis pro Vás, sociální pracovníky, nikoliv časopisem akademickým, ale více „lidským“, umožňujícím výměnu názorů, diskusi a zprostředkování dobré praxe. Budeme se snažit, aby tomu tak bylo, a věříme, že i zvýšená periodicitu časopisu nám v tomto pomůže (jelikož mezi čísly nebude příliš velký odstup).

Přeji Vám tedy příjemné „počtení“ aktuálního čísla, kde najdete např. články z oblasti sociálně-právní ochrany dětí či sociálních služeb, nechybí ale ani kazuistika, recenze nebo informační servis, a těším se na všechny Vaše podněty.

Přeji Vám krásné jaro a mnoho důvodů k optimismu.

Mgr. Veronika Hotová,
šéfredaktorka

Úvodník

Vážené čtenářky a čtenáři,

v tomto čísle Vám přinášíme novinku v podobě „rotujících“ úvodníků. Na redakční radě jsme se totiž dohodli, že každý úvodník bude psát jiný z členů a členek redakční rady. Věřím, že tuto změnu oceníte. První úvodník tedy „připadl“ mně jako novému členu redakční rady.

Rád bych se s Vámi podělil o své názory na neustálou diskuzi o profesionalizaci a ukotvení sociální práce. Jako vystudovaný sociální pracovník a člověk, který si prošel jak praxí v neziskovém sektoru, tak i státní správě, jsem se často setkával s tím, že jsem musel svou odbornou práci obhajovat nebo vysvětlovat, co je vlastně jejím smyslem a účelem a proč je tak důležitá v celém systému sociální politiky. Na své současné pozici musím sociální práci obhajovat také, a to nejen mezi ostatními resorty, ale i v médiích nebo mezi poslanci a poslankyněmi. Asi nejčastější otázka, se kterou se setkávám, je: „Co je to tedy ta sociální práce? Neumíme si ji představit. Víme, co dělá právník, lékař, zubař nebo učitel, ale sociální pracovník? To je pro nás velká neznámá. Jaký má přínos pro společnost?“ A to jsem vybral spíše ty pozitivnější dotazy. Na druhou stranu se setkávám i s kolegy a kolegyněmi z praxe, kteří zcela zásadně odmítají jakoukoliv profesionalizaci, tedy např. sdružování v profesní komoře, snahy o definování sociální práce, zvyšování kompetencí či odpovědnosti.

Když porovnám vývoj sociální práce jako odborné profese, tak jsme možná opravdu na začátku. Bez mála 100 let profesionalizace české sociální práce je velmi krátký čas v porovnání s historií lékařství nebo právní vědy. Možná se nacházíme zrovna v období vzdoru nebo hledání sebe sama. Ještě bude nějaký čas trvat, než získáme profesní sebevědomí, sílu a než se dotvoří naše profesní sebepojetí, které si bude schopno zajistit své místo ve společnosti. Setkal jsem se také s tím, že si někteří sociální pracovníci stěžovali, že společenské postavení sociálních pracovníků není v naší společnosti dostačující. Ano, s tímto názorem zcela souhlasím. Ale ptám se, jak můžeme zvýšit společenskou prestiž sociálních pracovníků, když nejsme schopni se mezi sebou ani shodnout na tom, co vlastně sociální práce v praxi znamená, kdo by ji měl vykonávat a zda jí má někdo kontrolovat či regulovat obdobně jako u lékařů, zdravotníků či právníků?

Možná bude pro vás novinkou, že jsme nakonec požádali vládu, aby zrušila legislativní úkol přípravy věcného záměru zákona o sociálních pracovnících, tzv. profesního zákona. Možná bude polovina z vás jásat a druhá cítit pravý opak. Ke zrušení jsme nakonec přistoupili proto, že legislativní rada vlády, která nám nejdříve doporučila návrh přepracovat, nám po předložení přepracovaného návrhu přikázala dát návrh věcného záměru opět do meziresortního připomínkového řízení. Opakování celého procesu připomínkování by ale znamenalo, že se celý proces prodlouží o minimálně další tři měsíce, což by v praxi znamenalo, že by vláda o věcném návrhu jednala až v létě tohoto roku. Pokud by jej schválila, tak bychom už nestihli předložit návrh zákona k projednání této vládě, jelikož na podzim budou nové parlamentní volby. O zákonu by tak mohla jednat až vláda nově zvolená, která se s návrhem vůbec nemusí ztotožnit.

Na druhou stranu jsme nerezignovali na veřejný diskurz, zda si sociální práce zaslouží profesionalizaci, či nikoliv. Aktuálně realizujeme návazný projekt, tzv. Profily II. Jako v minulých letech budeme společně s Vámi debatovat nad ukotvením sociální práce v České republice na jarních a podzimních školách, tak jako tomu bylo v minulém roce, a budeme se zabývat i otázkou registrace sociálních pracovníků apod. Na tyto akce se již všichni moc těšíme a věříme, že naše aktivity se budou setkávat s tak velkým zájmem jako dříve. To jsme si mohli ověřit již u mezinárodní konference, kterou jsme tradičně pořádali u příležitosti Světového dne sociální práce. Konference se konala 21. března a přihlašování bylo pro naplnění kapacity ukončeno již po dvaceti čtyřech hodinách. „Hlad“ sociálních pracovníků a pracovník po tom se společně setkávat, vzájemně si vyměňovat názory a společně debatovat nad rozvojem sociální práce je tak veliký, že jej nedokážeme plně uspokojit. Na konferenci zazněly např. příspěvky o etablování sociální práce či propojení sociální politiky a sociální práce, prostor zde měli i zahraniční hosté ze Slovenska a nenechali jsme „spát“ ani vlnu kritické sociální práce.

Děkuji tímto za Vaši přízeň a dovoluji si Vás pozvat k účasti na dalších zajímavých aktivitách tohoto projektu, které Vás, jak věřím, zaujmou také.

Mgr. David Pospíšil, DiS.

Co nás čeká v 21. století Globalizace

Občas se v komentářích dočteme, že globalizace končí, protože se velmocí nedohodnou na spolupráci. To je ale hrubé nepochopení procesu globalizace, které probíhají v ekonomické sféře nezávisle na vůli velmocí. Co to vlastně globalizace je?

Text: prof. JUDr. Igor Tomeš, CSc., profesor sociální politiky, evropského a českého sociálního práva a sociální správy Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, tomes@volny.cz

Globalizace (z angl. *global*, celosvětový) je dlouhodobý ekonomický, kulturní a politický proces, který rozšiřuje, prohlubuje a urychluje pohyb zboží, lidí i myšlenek přes hranice států a kontinentů. MMF uvádí čtyři hlavní aspekty globalizace: (i) mezinárodní obchod, (ii) pohyb investic a kapitálu, (iii) migraci osob a (iv) digitalizaci, která vede k šíření informací a znalostí.¹

Globalizace už probíhá dlouho. Navázala na předchozí dálkový obchod (např. Hedvábná stezka z Číny do Evropy), na koloniální expanzi evropských zemí zejména v 17. a 18. století a na působení křesťanských misionářů mimo Evropu, zejména v Africe. Vynálezy železnice, parních lodí a telegrafu kolem poloviny 19. století proces silně urychlily, takže už v období 1850–1913 vznikaly světové trhy, z Evropy emigrovalo přes 50 milionů lidí a objem mezinárodního obchodu rostl až o 4 % ročně. Nový impuls dostala globalizace po roce 1945, kdy vznikl Mezinárodní měnový fond, Světová banka a Mezinárodní organizace pro obchod GATT/WTO. Rozvoj letecké i námořní dopravy, zdokonalení komunikací a vznik internetu se podílely na další vlně integrace prováděné globální kulturou a životním stylem.

Britský sociolog Roland Robertson definoval roku 1992 globalizaci jako „stlačování světa a stále sílící vědomí světa jako jednoho celku“.² Podle hojně citované studie DHL je globalizace „proměna prostorové organizace společenských vztahů a transakcí“, a to vzhledem ke čty-

řem hlavním rysům: rozsahu, intenzitě, rychlosti a dopadu.³ Francouzský filosof Jacques Derrida proti pojmu globalizace namítl, že to není jev zeměpisný (přesněji fyzicko-geografický), takže se netýká globu, nýbrž lidského světa, společenského a kulturního, a proto navrhl pojem „mondializace“ (z franc. *monde*, svět).⁴ Ten se však neujal.

Ekonomická globalizace je zvyšující se ekonomická závislost národních ekonomik napříč světem. Má povahu nadvlády nadnárodních společností (včetně bank) nad státy a mimo ně. Podle Jana Klesky⁵ na konci tohoto procesu bude jedna firma vládnout všem. Domnívá se, že to bude americký technologický podnikatel Elon Musk. Sám se však domnívám, že se jedná o novinářskou spekulaci.

V populaci porostou sociální potřeby, ale budou klesat možnosti veřejných rozpočtů je financovat. Sociální pracovníci a sociální služby budou muset rozvíjet především intenzivní formy práce.

Velké části lidstva se na vymoženostech globalizace nemohly podílet, takže nerovnosti mezi bohatými a chudými společnostmi dále rostou. Dluhová krize zvýšila nerovnosti mezi domácnostmi i mezi státy. Vyplývá to ze studie Evropské centrální banky provedené v 84 000 domácnostech, zveřejněné dne 23. 12. 2016⁶.

V roce 2014 vlastnilo 5 % nejbohatších domácností v eurozóně 37,8 % čisté hodnoty majetku, ještě v roce 2010 to bylo jen 37,2 %. Naopak 5 % nejchudších mělo v čistém vyjádření jen dluh. Dluhová krize

zvýšila i nerovnosti mezi státy. V Evropě těžce zasáhla především země na okraji evropského společenství, jako je Itálie, Španělsko, Portugalsko a Řecko, zatímco centrální státy v čele s Německem se z ní zotavily rychleji.

I podle OECD⁷ chudí skutečně chudnou a bohatí bohatnou. Měřeno Giniho koeficientem⁸ lze růst vyjádřit číslem 0,29 (1985) a 0,32 (2008) a od té doby stále roste. Z tabulky, kterou uvádí již citovaný Hudema, vyplývá, že nejrychleji rostla propast mezi chudobou a bohatstvím v Austrálii, Dánsku, Finsku, Izraeli, Japonsku, Kanadě, Lucembursku, Mexiku, Německu, Nizozemsku, Norsku, Novém Zélandě, Švédsku, USA a ve Velké Británii. Naopak rozdíl mezi bohatstvím a chudobou podle tohoto ukazatele poklesl jen v Belgii, ČR, Francii a Řecku, tedy ve státech se silnými veřejnoprávními systémy dávek.

Díky těmto rozdílům mohou mít podobné procesy v různých částech světa rozdílné důsledky (např. zavádění volného trhu). Ukazuje se např., že střední třída v Africe přišla o své zdroje příjmů a zchudla. Proto houfně utíká do Evropy – za sociálními dávkami, které v Africe chybí (nikoliv za prací, jak předpokládá kancléřka Merkelová).

Makroekonomové, novináři a politici posuzují makroekonomické posuny podle toho, zda statistická čísla rostou, takže „nedostatečnou“ inflaci posuzují jako záporný jev. Doporučují zadlužení, protože to prý ekonomický růst podporuje. Podívejme se na „pozitivní“ makroekonomické posuny z jiných hledisek – např. na nepříznivé sociální dopady „ekonomických úspěchů“ na nízkopříjmové obyvatelstvo.

V Česku rostou počet lidí v kategorii „pracující chudina“⁹. Do této kategorie Eurostat zařazuje každého, kdo nedosáhne dvou třetin mediánu průměrného platu, tedy zhruba třetinu průměrného platu. Jsou to lidé, kteří tvrdě pracují, ale jejich příjem ze zaměstnání často nestačí na krytí nájmu a stravy a jejich příjmy

¹ International Monetary Fund (2000). „Globalization: Threats or Opportunity.“ 12 April 2000: IMF Publications.

² R. ROBERTSON, *Globalization: Social theory and global culture*. London: Sage 1992. ISBN 0-8039-8187-2.

³ DHL Global Connectedness Index 2014

⁴ SOKOL, Jan. *Globalizace a MMF*

⁵ Jan KLESKA, *Jedna firma vládne všem*, in *Lidové noviny* 3. 12. 2016, str. 13 a 14

⁶ *Ihned* 23. 12. 2016.

⁷ Organization for Economic Cooperation and Development.

⁸ Giniho koeficient nerovnosti je číslo mezi nulou (všichni mají stejně) a jedničkou (jen jeden má veškeré bohatství a ostatní nemají nic).

⁹ KERLES Marek, „Když práce nepřináší koláče“, in *Speciál Lidových novin*, 10. 5. 2013, str. 21 a 22.

jsou doplňovány sociálními dávkami. Jde převážně o lidi v nekvalifikovaných profesích pracujících v „montovnách“, kterých u nás, jak uvádí Hudema¹⁰, přibývá. Mnoho z těchto nízkopříjmových rodin má více dětí, a tak patří k nejhudším ve společnosti. ČR patří k zemím, kde se nejvíce sociálně přerozděluje¹¹. Avšak nadměrné sociální dálky, které ve svém úhrnu převyšují minimální mzdu, vytváří sociální past. A tak u nás vznikla „nepracující chudina“. To patří k dědictví „socialistické normalizace“, která rozbila tradiční sociální struktury a deformovala tradiční nástroje sociální politiky, jako je např. sociální pojištění a sociální péče, v to počítaje i sociální práci.

Soudobým přidáváním sociálních výhod pro rodiny s dětmi se problém neřeší. Je třeba se zabývat nedostatečnými příjmy. Jak psal Večerník, nelze problém řešit skokově, protože by to zaměstnavatelé ekonomicky nezvládli a tvořily by se další sociální pasti. Naše minimální mzdy patří mezi evropskými zeměmi, které mají legislativu o minimální mzdě¹², k těm výrazně nižším. Snaha odborů o její zvýšení je legitimní. Problém se má řešit zainteresovanými stranami, tam, kde vzniká, v tomto případě v zaměstnání, a ne řešit až jeho důsledky státními sociálními dávkami. Je nedostatek pracovních sil? Tak ať to zaměstnavatelé vyřeší vyššími mzdami.

Některé ekonomové uvádějí, že mzdové rozdíly jsou způsobeny rozdíly ve vzdělání¹³. Tvrdím, že je to naopak. Rozdíly ve vzdělání jsou a budou v digitalizovaném prostředí hlavní příčinou rozdílů mzdových. Propast mezi bohatými a chudými se zvětšuje a zvětšovat se bude. Vyvolává to nespokojenost a sociální napětí. Ekonomové doporučují problém řešit tím, že se vytvoří pro nedostatečně vzdělané lidi místa bez požadavku na vzdělání, např. v montovnách nebo v sociálních službách. Neuvědomují si, že práce v so-

ciálních službách, a to zejména sociálních pracovníků, je v mnohých směrech profesně náročná. Proto byla také zařazena jako samostatný vysokoškolský obor studia. V sociálních službách jsou i ošetřovatelské práce, pro které vysokoškolské vzdělání pracovníci nepotřebují. Stačí vzdělání středoškolské, někdy i zaučení.

Co je skutečnou příčinou růstu propasti mezi bohatstvím a chudobou? Je to vzdělání? Sociolog Jiří Večerník¹⁴ konstatuje, že rozdíly byly způsobeny vzděláním, ale to se zastaví a výdělků se budou diferencovat podle profesí. „Zvětšení rozdílu v příjmech domácností může způsobit i vyšší nezaměstnanost (v některých profesích) a růst počtu důchodců. Jinak větším problémem než příjmové rozpětí je distributivní spravedlnost. Lidé příjmu i větší nerovnost, pokud je založena na výkonu a zásluhách. Ale odmítají rozdíly založené na pozicích a kontaktech, nemluvě o výnosech z čachrů a korupce.“

Přesun bohatství ze státní sféry do globalizované mezinárodní sféry má a bude mít vliv na daňové příjmy, tedy i na veřejné rozpočty. Státy budou muset šetřit. Přitom náklady na sociální stát stále rostou a porostou díky stárnutí populace a s tím související invalidizací.

V roce 2014 vlastnilo 5 % nejbohatších domácností v eurozóně 37,8 % čisté hodnoty majetku, ještě v roce 2010 to bylo jen 37,2 %. Naopak 5 % nejchudších mělo v čistém vyjádření jen dluh.

Např. v roce 2015 v ČR evidovala ČSSZ zhruba 29,5 tisíce nově priznaných předčasných starobních důchodů. Více než polovina jich byla priznána mužům. Podíl předčasných starobních důchodů na celkovém počtu 107,5 tisíce nově priznaných starobních důchodů činil cca 30 %. Tento trend trvá od roku 2013. Často uvádějí ztrátu zaměstnání nebo delší nezaměstnanost v předdůchodovém věku bez vyhlídky na získání nové práce. Stejnou cestu volí také lidé, kterým se blíží důchodový věk a už jim ubývá energie ve vykonávaném zaměstnání či jim přibývají zdravotní komplikace. Výjimkou nejsou ani ti, kteří se musí postarat o své nemoc-

Individualizovat sociální péči je profesně náročnější, a to je další důvod k uznání sociální práce jako samostatné profese.

né blízké nebo se chtějí radovat z vnoučat, a proto zvolí odchod do předčasného starobního důchodu.

Co to vše znamená pro sociální pracovníky a sociální služby? Odpověď je nasnadě. V populaci porostou sociální potřeby, ale budou klesat možnosti veřejných rozpočtů je financovat. Sociální pracovníci a sociální služby budou muset rozvíjet především intenzivní formy práce. Budou se muset více věnovat všem formám začleňování a znovuzačleňování lidí do standardních sociálních procesů, a tím snižovat počty lidí vyloučených, závislých na sociálních službách a dávkách. Spolu s tím se budou muset více věnovat samo-financování a financování ze sponzorských darů a sbírek mezi lidmi a snižovat závislost na veřejných rozpočtech. Veřejný sektor bude muset více podporovat sponzorství, např. většími daňovými úlevami z přímých daní.

K aktivním, intenzivním formám sociální práce patří poradenství a vzdělávání, což vyžaduje sociální pracovníky s vysokoškolským vzděláním. K aktivním formám činnosti sociálních služeb patří i podpora samostatnosti lidí v přirozeném sociálním prostředí, což je lacinější než poskytování sociální péče v ústavech, protože na těchto formách participují různými formami i občané. Některé sociální služby budou muset revidovat své programy a omezit extenzivní formy sociální práce a péče.

Více by měly rozlišovat mezi programy pro zaměstnatelné a nezaměstnatelné občany se zdravotním nebo sociálním postižením. Zatímco zaměstnatelní potřebují podporu, aby zůstali sociálně začlenění, nezaměstnatelní budou potřebovat péči. Ta však musí být cílena individuálně, nikoliv plošně. Plošná řešení jsou příliš drahá a málo účinná. Individualizovat sociální péči je profesně náročnější, a to je další důvod k uznání sociální práce jako samostatné profese. Příkladem plýtvání je např. plošná podpora rodin veřejným sektorem, která není zdaleka tak efektivní jako cílená podpora chudých rodin např. v Irsku, a navíc je daleko dražší. Je to spíše předvolební „vábníčka“ než profesní sociální práce. ■

¹⁰ HUDEMA, Marek, Příjmové rozdíly vytváří vzdělání a konec sociálního státu, in Hospodářské noviny ze dne 1. prosince. 2012 str. 14 a 15.

¹¹ VEČERNÍK Jiří, „Práce vytváří důležité návyky“, in Speciál Lidových novin, 10. 5. 2013, str. 23.

¹² Ustanovení o minimální mzdě vzniklo jako položka kolektivního vyjednávání (Nový Zéland, USA atd.). Kolektivní smlouvy jsou vhodnější než vládní nařízení, protože jde o to, aby se udržela konkurenční schopnost zaměstnavatelů. Proto zásah státu do této výsostně ekonomické problematiky není šťastný.

¹³ HUDEMA Marek, „Příjmové rozdíly vytváří vzdělání a konec sociálního státu“, in Hospodářské noviny, 1. 12. 2012.

¹⁴ VEČERNÍK Jiří, „Česká republika je stále rovnostářským státem“ in Hospodářské noviny, 1. 12., 2012.

Attachment: Trend v sociálně-právní ochraně dětí

Sociální práci ani sociálně-právní ochraně dětí se trendy nevyhýbají. Jen namátkou z posledních několika dekád – ústavy pro děti hluboko v lesích, aby nepřekážely a nekazily obrázek společnosti, svěřování dětí do pěstounské rodiny na druhý konec republiky, aby rodiče pěstouny „neotravovali“. Rozdělování sourozenců, nepromyšlené pokusy vracet děti k rodičům, slova o rušení dětských domovů, která dělala všechny děti i personál v domovech. Jeden z „trendů“ pojmu je nyní také attachment. Je to trend, nebo fakt, který by se měl stát východiskem sociálně-právní ochrany dětí?

Text: Mgr. Ria Černá, sociální pracovníce a psycholožka Amalthea, z. s. Organizace poskytuje v Pardubickém kraji služby těhotným ženám v náročném situaci, rodinám, ve kterých hrozí odebrání dítěte z péče rodičů, a také dětem v náhradní rodinné péči a jejich náhradním rodičům

Hlavním úkolem sociálních pracovníků – ať už pracují s biologickou nebo náhradní rodinou – je dobře se dívat, v jakých vztazích dítě žije a zda jsou pro něj tyto vztahy bezpečné. A pokud tomu tak není, podnikat ve spolupráci s OSPOD účinné kroky ke změně. Nejprve se snažit vztahy posílit nebo vytvořit, a pokud se to nedaří a dítě je v nebezpečí, tak hledat jiné bezpečné osoby, které se o dítě postarají laskavě a s porozuměním.

Hlavním úkolem sociálních pracovníků – ať už pracují s biologickou nebo náhradní rodinou – je dobře se dívat, v jakých vztazích dítě žije a zda jsou pro něj tyto vztahy bezpečné.

Změřit plnění cílů v Individuálních plánech ochrany dítěte, které se týkají hospodaření, úklidu domácnosti, zaměstnání a návštěv lékařů je pro sociální pracovníky hračka. Jak ale změřit, „jak moc se mají rádi“ a zda „je to pro dítě dost“? To jsou ty „rodičovské kompetence“? Kolegové z OSPOD i organizací na podporu rodin říkávají, že je potřeba kompetence zlepšit. Pojďme to otočit. Neříkejme rodičům a pěstounům, co mají oni zlepšit (a tedy co zřejmě dělají špatně, málo nebo moc),

pojďme jim říci, co dítě potřebuje a jak u něj tyto naplněné, či nenaplněné potřeby rozpoznáme.

K tomu je ale třeba znát trochu teorie práv z „trendů“ attachmentu. Attachment je citový vztah mezi dítětem a dospělým, který je nablízku. Dítě po narození samo nepřejije. Rodí se ale s tendencí vztahovat se. A tak brečí a křičí: „Všimněte si mě, potřebuju vás“. Přichází-li dospělák s dobrými úmysly a srdcem a přichází-li stále ten samý, začnou tihle dva spolu dobře vycházet. Tvoří se vztah. Důvěra v lidi i ve svět. Bezpečí pro zkoumání dalšího světa kolem. Dospělák se zlými úmysly, ať už jsou k tomu důvody jakékoliv (a věřte, že jako dítěti je mi jedno, proč na mě křičíte, mračíte se a odcházíte, když vás nejvíc potřebuju), v dítěti ukládá vzorce vyhýbání se, úzkosti, chaosu a pocitu, že něco je se mnou špatně. Ne s dospělákem, ale s dítětem. Mozek dítěte pak velí spustit obranu, zavřít brány k pocitům, obrnit se před světem venku, někdy se i pořádně vyzbrojit, kousnout a škrábnout, když se někdo přiblíží. A to je funkční ochrana dítěte, které by měl rozumět každý pracovník, pokud se pohybuje v sociálně-právní ochraně dětí. Vynechá pak totiž nálepky typu „problémové dítě“, „agresivní jedinec“, „bezcitný nezletilý“, „emočně plochá pubertačka“.

Do 3–5 let věku dítěte je, co se týče vztahových vzorců, tzv. vymalováno – nátěry z pozdějšího věku jsou navždy až „ty druhé“, i když mohou také dobře krýt. Kdybychom druhým nátěrům nevěřili, nemohli bychom věřit v možnost úspěchu pěstounské péče. A pro spoustu dětí je přitom pěstounská péče záchranou.

A jak tedy podpořit a rozpoznat první nátěry? A jak pomoci pěstounům natírat ty druhé nátěry, když se první nezdařily tak, jak měly?

Pozorování, jak se dítě vztahuje k rodiči a jak rodič k dítěti, přináší nejvíc informací. Jsou spolu v očním kontaktu? Obje-

Pozorování, jak se dítě vztahuje k rodiči a jak rodič k dítěti, přináší nejvíc informací.

vuje se v jejich interakci úsměv? Dotýká se rodič dítěte způsobem, který je dítěti příjemný? Přichází si dítě pro pomazení spontánně? Co dělá dítě, když má strach? Běží za mamkou? Umí ho ona uklidnit a utěšit? Co se děje, když se dítě zraní? Schová se a poradí si samo, nebo si nechá pomoci? Je rodiči po dítěti smutno, když ho nevidí? Dokáže rodič dítě následovat ve hře, dát mu prostor? Zajímá rodiče, s čím si dítě hraje? A mohli bychom pokračovat. Ale klíčová otázka zní jinak: Umí tohle všechno sociální pracovník zachytit a dobře vyhodnotit? To by totiž měl být v sociálně-právní ochraně jeho hlavní úkol – zmapovat a vyhodnotit, stanovit, co je pro dítě potřeba udělat dál. A nemusí to pak dělat všechno sám. Hlavním zdrojem péče o dítě vždy musí být rodina, a když to nejde jinak, tak opřená o odborníky.

Odebrání dítěte z biologické rodiny by mělo být až poslední možné řešení, protože vzpomeňte na „druhé“ nátěry. Vždycky budou až druhé. Nemá-li však dítě po ruce někoho, kdo ho má rád, kdo mu pomůže od strachu a nejistoty, měli bychom to změnit a najít pro dítě lepší místo k životu.

Téma attachmentu je v těchto dnech jistě trendem. Ale přejme si a pracujme krůček po krůčku na tom, aby se stalo východiskem sociálně-právní ochrany dětí. To bude znamenat, že všichni rozumíme tomu, že dítě potřebuje pro svůj vývoj jednu pečující osobu, která se nemění a zajišťuje pro dítě bezpečí. A všichni pro tuhle „prvotní dyádu“ uděláme maximum. ■

Odebrání dítěte z biologické rodiny by mělo být až poslední možné řešení, protože vzpomeňte na „druhé“ nátěry. Vždycky budou až druhé.

„Zvláštní složka“ jako součást dokumentace o poskytování sociálně-právní ochrany dětí

Text: Mgr. Adam Křístek,
právník, člen Výboru pro práva dítěte
Rady vlády ČR pro lidská práva

Sociálně-právní ochrana dětí („SPO“) se nezaměřuje na všechny děti, ale pomine-li veřejné opatrovnictví, poručenství a dozor nad dětmi v cizí péči, zaměřuje se na dítě tzv. ohrožené. Definici ohroženého dítěte nalezneme ve známém § 6 zák. č. 359/1999 Sb., o SPO („ZSPO“), který vymezuje nepříznivou sociální situaci na straně dítěte objektivními důvody (dítě je sirotkem nebo cizincem bez doprovodu, rodiče nevykonávají nebo zneužívají rodičovskou odpovědnost, dítě je obětí trestného činu) nebo subjektivními důvody na straně dítěte (stalinistickou terminologií je řečeno, že dítě vede *zahálčivý nebo nemravný život*; patří sem *záškoláci*, nezletilci nebo pachatelé trestných činů apod.; dále také děti uprchlé). Cíl sociální práce s ohroženými dětmi je v obou případech stejný jako v případě sociální pomoci vč. sociálních služeb obecně. Podle § 31 odst. 1 ZSPO *péče o děti uvedené v § 6 spočívá v poskytování pomoci při překonávání nepříznivých sociálních podmínek a výchovných vlivů, s cílem umožnit jim začlenění do společnosti, včetně začlenění pracovního*. ZSPO v terminologické rovině bohužel nerozlišuje „výkon SPO“ jako správní činnost úřadů veřejné moci na straně jedné a „poskytování služeb SPO“ fyzickými a právními osobami na straně druhé. Z § 4 ZSPO vyplývá, že SPO „zajišťují“ jak orgány veřejné moci, tak i obce a kraje (v samostatné působnosti) nebo jiné osoby, jsou-li výkonem sociálně-právní ochrany pověřeny. Jde-li o tyto tzv. pověřené osoby (fakticky se tedy jedná o registrované poskytovatele služeb SPO), ZSPO v § 49 odst. 10 písm. b) stanovuje jen, že *pověřená osoba je povinna vést záznamy o své činnosti související s poskytováním sociálně-právní ochrany v rozsahu odpovídajícímu udělenému pověření a předložit je na požádání orgánu, který rozhodl o vydání pověření*. Dále se zde nebudeme zabývat záznamy o poskytování služeb SPO, neboť jde o soukromoprávní záznamy, které jsou regulovány jen občanským zákoníkem a zákonem na ochranu osobních údajů,

ale pouze vedením správních spisů orgány sociálně-právní ochrany dětí („OSPOD“). Podle § 38 správního řádu mají účastníci (tj. dítě) a jejich zástupci (nejčastěji rodiče) právo nahlížet do spisu. § 55 odst. 5 ZSPO toto oprávnění rozšiřuje i na jiné osoby, jimž bylo dítě svěřeno do péče (pěstouni) a na zmocněnce rodičů. Podle § 51 odst. 4 písm. d) ZSPO navíc platí, že OSPOD poskytuje pověřené osobě nebo poskytovateli sociálních služeb údaje potřebné pro poskytnutí služby (tj. právě údaje ze spisové dokumentace). Ať již jde o nahlížení do spisu nebo o poskytování údajů ze strany OSPOD, velký problém představuje tzv. oddělená („zvláštní, tajná“) složka, upravená velmi nestandardním způsobem pod názvem „podklady pro vedení spisové dokumentace“ v § 55 odst. 4 ZSPO. Znalost této problematiky je proto významná i pro sociální pracovníky těch služeb, které poskytují poradenství a pomoc především rodičům ohrožených dětí, popřípadě přímo nezletilým.

Pokud by tedy seznámení se rodiče jako zákonného zástupce s obsahem správního spisu mělo snad být pro dítě ohrožující, je na místě dočasně mu takové nahlédnutí odmítnout.

Podle § 54 ZSPO *obecní úřad obce s rozšířenou působností vede evidenci dětí a) uvedených v § 6, b) kterým byl ustanoven opatrovníkem nebo poručníkem*. Podle navazujícího § 55 odst. 1 pak platí, že *o dětech zařazených v evidenci podle § 54 vede obecní úřad obce s rozšířenou působností spisovou dokumentaci*. Obsah této spisové dokumentace, na kterou se jinak současně uplatňuje i obecný režim (tedy zejména § 17 a souv. správního řádu), upravují odst. 2 a 3 cit. ust. a rovněž prováděcí směrnice MPSV ze dne 19. 9. 2013 č. 2013/26780-21, o *stanovení rozsahu evidence dětí a obsahu spisové dokumenta-*

ce o dětech vedené orgány sociálně-právní ochrany dětí a o stanovení rozsahu evidence a obsahu spisové dokumentace v oblasti náhradní rodinné péče.

§ 55 odst. 4 ZSPO obsahuje však i výše zmíněné zvláštní ustanovení, podle něhož *kromě spisové dokumentace vede obecní úřad obce s rozšířenou působností i další písemnosti tvořící podklad pro zpracování spisové dokumentace. Tyto písemnosti se nevydávají žádnému orgánu, fyzické nebo právnické osobě. Lze je předložit jen soudu a státnímu zastupitelství v případě, že se údaje v nich obsažené týkají trestního stíhání*. Původ tohoto pravidla je obtížné najít. Ačkoli toto ustanovení bylo obsaženo již v původním znění zákona, důvodová zpráva z 26. 5. 1999 v této souvislosti uvádí pouze toto: *protože některé z údajů obsažených ve spisové dokumentaci, které se týkají porušování práv dítěte, byly získány na základě oznámení třetích osob, zákon stanoví, jakým způsobem se tyto osoby chrání. Tato skutečnost se také projevuje v zakotvení možnosti okresního úřadu odmítnout žádost rodičů nebo dalších osob o nahlédnutí do spisu vedeného o dítěti*. Tato problematika však byla již tehdy upravena stručným pravidlem tehdejšího odstavce 5 věty druhé, podle něhož *okresní úřad rozhodne o odmítnutí písemné žádosti rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte o nahlédnutí do uvedené spisové dokumentace, pokud by to bylo v rozporu se zájmem dítěte nebo pokud lze ze spisové dokumentace zjistit, která fyzická osoba upozornila na skutečnosti uvedené v § 7; o odmítnutí rozhodne do 15 dnů ode dne, kdy rodič nebo osoba odpovědná za výchovu dítěte o nahlédnutí požádala*. Tato pravidla jsou dnes obdobná, byť jsou rozpracována do podrobnějšího znění nynějších odst. 5 a 6.

I správní řád zná v § 17 odst. 3 obdobu „oddělených písemností“, když uvádí, že *z důvodu ochrany utajovaných informací a z důvodu ochrany jiných informací, na něž se vztahuje zákonem uložená nebo uznaná povinnost mlčenlivosti, se v případech stanovených zvláštním zákonem část písemností nebo záznamů uchovává odděleně mimo spis*. Zvláště stanovená zákonná

povinnost mlčenlivosti se v popisovaném kontextu vztahuje pouze na tři informace (§ 57 odst. 1 ZSPO): (1.) *o osobě, která upozornila orgán sociálně-právní ochrany na skutečnosti uvedené v § 7,* (2.) *o místě pobytu rodiče, který se stal obětí domácího násilí v rodině s dítětem,* (3.) *o údajích o osobách, jimž bylo dítě svěřeno do péče před osvojením, jakož i o místě pobytu takového dítěte.* Nad rámec zákona výše vzpomenutá „spisová směrnice MPSV“ č. 2013/26780-21 v čl. 8 odst. 2 a 3 rozšiřuje uvedený výčet 3 možných okruhů písemností, jež mohou být uchovávány v oddělené (samostatné) složce, o (4.) *podrobný záznam nebo protokol o jednání orgánu sociálně-právní ochrany s dítětem, které bylo vedeno bez přítomnosti rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte a* (5.) *detailní informace o průběhu týrání dítěte, pohlavního zneužívání nebo o jiné trestné činnosti, které jsou významné pouze pro soud či státní zastupitelství v souvislosti s trestním stíháním.* Jde-li o udání jiných občanů na porušení povinností nebo zneužití práv vyplývajících z rodičovské odpovědnosti nebo jiné ohrožení dítěte, vyžaduje čl. 8 odst. 4 „spisové směrnice“, aby vlastní spisová dokumentace obsahovala kopie upozornění nebo záznam, ve kterém je uveden podstatný obsah upozornění, přičemž však kopie upozornění nebo záznam o upozornění nesmí obsahovat údaje o totožnosti fyzické osoby, která učinila upozornění orgánu sociálně-právní ochrany, ani jiné údaje umožňující zjištění totožnosti oznamovatele. Podle čl. 8 odst. 5 „spisové směrnice“, *jestliže je v podkladu pro zpracování spisové dokumentace obsažen podrobný záznam nebo protokol o jednání s dítětem, které bylo vedeno bez přítomnosti rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu, je ve [spisové dokumentaci] založen záznam, který obsahuje shrnutí podstatného obsahu tohoto jednání.* Čl. 8 odst. 6 pak rozvádí pravidla nakládání se spisovým materiálem, vedeným OSPOD, když se mj. stanoví, *že při nahlížení do spisové dokumentace o dítěti podle § 55 odst. 5 zákona se [...] předloží k nahlédnutí oprávněné osobě vždy bez samostatné složky tvořící podklad pro zpracování spisové dokumentace.*

„Spisová směrnice“ z roku 2013 v podstatě akceptovala dosavadní obyčejové právo opírající se o problematiku a zákonodárcem nijak nezdůvodněnou normu § 55 odst. 4 ZSPO, podle níž se kromě spisové dokumentace (tj. správního spisu) vedou i jiné „písemnosti tvořící podklad pro zpracování spisové dokumentace“, které se nevydávají nikomu jinému než jen soudu a státnímu zastupitelství v případě, že se údaje v nich obsažené týkají

trestního stíhání. Z jazykového výkladu je přitom zřejmé, že „podklady pro zpracování spisové dokumentace“ jsou např. terénní deník sociálního pracovníka nebo kurátora, který na základě poznámek „z terénu“ teprve dodatečně zpracovává záznam o úkonu. Ochrana utajovaných skutečností měla být a stále má být zajištěna ve smyslu ZSPO jinak: odmítnutím nahlédnutí do spisu (nikoli do nějakých „podkladů pro vedení spisové dokumentace“). Pokud by ve smyslu § 17 odst. 3 správního řádu měly být výše uvedené tři okruhy utajovaných skutečností, popř. rozšířené o další dva okruhy, vyplývající jen ze „spisové směrnice“, uchovávány mimo spis, mělo by tak být formulováno

At' již jde o nahlížení do spisu nebo o poskytování údajů ze strany OSPOD, velký problém představuje tzv. oddělená („zvláštní, tajná“) složka, upravená velmi nestandardním způsobem pod názvem „podklady pro vedení spisové dokumentace“ v § 55 odst. 4 ZSPO. Znalost této problematiky je proto významná i pro sociální pracovníky těch služeb, které poskytují poradenství a pomoc především rodičům ohrožených dětí, popřípadě přímo nezletilým.

zvláštní pravidlo v ZSPO. Z uvedeného je však zřejmé, že problematický § 55 odst. 4 ZSPO rozhodně není „prováděcím“ předpisem vůči obecnému ust. § 17 odst. 3 správního řádu, které přepokládá, že oddělené uchovávání písemností o utajovaných skutečnostech stanoví zvláštní zákon (nikoli pouhá směrnice). To tím spíše, že na alespoň první tři výše vzpomenuté případy (oznamovatel; místo pobytu oběti domácího násilí; „anonymita“ osvojení), vymezené přímo v § 57 odst. 1 ZSPO, dopadá i obecné ustanovení § 38 odst. 6 správního řádu, podle něhož *z nahlížení do spisu jsou vyloučeny jeho části, které obsahují utajované informace nebo skutečnosti, na něž se vztahuje zákonem uložená nebo uznaná povinnost mlčenlivosti; to nepatří o částech spisu, jimiž byl nebo bude prováděn důkaz, do takových částí spisu však může nahlížet pouze účastník řízení nebo jeho zástupce za předpokladu, že jsou předem seznámeni s následky porušení povinnosti mlčenlivosti o těchto skutečnostech a že o poučení je sepsán protokol, který podepíše.* Z nahlížení tedy nelze nikdy vyloučit účastníka (tj. zde dítě), resp. jeho zástupce (zde zákonného, tj. zpravidla rodiče). A v tom je právě určitá potíž. Podle § 858 občanského zákoníku platí, *že rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která spočívají ...*

[také] *v jeho zastupování...; vzniká narozením dítěte a zaniká, jakmile dítě nabude plné svéprávnosti.* A co je nejdůležitější, ve druhé větě se dodává: *trvání a rozsah rodičovské odpovědnosti může změnit jen soud.* Pokud by tedy seznámení se rodiče jako zákonného zástupce s obsahem správního spisu mělo snad být pro dítě ohrožující, je na místě dočasně mu takové nahlédnutí odmítnout. Ale tato *dočasnost* spočívá také v tom, že není sama o sobě *trvalá*. Tedy, že musí být neodkladně poté podán OSPOD návrh k soudu na omezení rodičovské odpovědnosti v rozsahu oprávnění nahlížet do spisu. Toto návrhové oprávnění OSPOD ostatně výslovně zakotvuje § 14 odst. 1 písm. b) ZSPO.

Z výše uvedeného je zřejmé, že úprava tzv. zvláštní (oddělené, samostatné) složky spisové dokumentace ochrany mládeže je problematická, byť se „spisová směrnice“ pokusila dosavadní živelné praxi dát v roce 2013 alespoň nějaká, a to relativně rozumná a restriktivní pravidla. Režim „zvláštní složky“ totiž jednak neodpovídá obecné úpravě správního řádu, jednak se v praxi uplatňuje jinak, než jak by vyplývalo ze zákonného pravidla, které však zákonodárce v roce 1999 vůbec nezdůvodnil. Na místo „podkladů pro vedení spisu“, tedy poznámek a terénních záznamů, jsou totiž její součástí „utajované skutečnosti“. Především zákonní zástupci nezletilých účastníků jsou tak omezovali ve svém stěžejním procesním právu nahlížet do správního spisu a tato skutečnost může činit problémy i poskytovatelům sociálních služeb, kterým by přitom ze strany OSPOD měly být jinak sděleny informace potřebné pro poskytnutí služby klientům. Může to být sice legitimní, ale zcela legální to dnes zřejmě není. Ostatně i Nejvyšší správní soud v rozsudku zn. 4 Ads 194/2014 z 19. 12. 2014 konstatoval, že deficit platné právní úpravy by mohly „vyústit až v předložení návrhu Ústavnímu soudu na zrušení ustanovení § 55 odst. 4 zákona o sociálně-právní ochraně dětí pro rozpor s ústavním pořádkem“. ■

Školská sociální práce

2. díl

V podzimním čísle Listů sociální práce byl ke „školské sociální práci“ publikován první díl seriálu. V něm bylo prezentováno pár faktů z historie školské sociální práce, vyjmenována řada zemí, kde je zavedena, specifikovány základní modely této aplikované profesní pozice a také upozorněno na povrchnost při zkoumání společnosti, která potom nemůže odhalit všechny současné problémy ani u žáků nebo studentů. Druhý díl se bude zabývat potenciálem školské sociální práce a školským ekosystémem.

Text: Mgr. Eva Hurychová, vystudovala specializaci ke školské sociální práci na Technické univerzitě v Liberci, je jednou ze zakladatelek Asociace školské sociální práce v ČR, z. s., sociální pracovníci a mediátorkou, členkou správní rady organizace proFem, o. p. s., a členkou Výboru pro prevenci domácího násilí a násilí na ženách při Radě vlády pro rovné příležitosti žen a mužů

Foto: Fotky & Foto

Pracovní náplň školské sociální práce má široký potenciál. Cílem je pomáhat žákům a studentům k co nejlepšímu vzdělávání a rozvoji. Školská sociální práce také zajišťuje pomoc jejich zákonným zástupcům, dále komunitám, dle potřeb pomáhá pedagogům a ostatním. V tomto širokém rozsahu musí být součástí školské sociální práce odbornost a empatie, dynamika s osobitou charakteristikou oboru, včetně pozitivního přesahu i za hranici školy. Do rozpětí této profesní pozice patří primární až terciární prevence, znalosti etiologie sociálně-patologických jevů a obsáhlé škály prvků všech znevýhodnění. Pod sociální znevýhodnění je třeba zahrnout celé spektrum vztahových problémů v rodině, domácí násilí, rozvodové situace rodičů, nevyjímaje různé patologické závislosti, např. na alkoholu, psychotropních látkách, gamblerství apod. Sexuální zneužívání a celkové zanedbávání dítěte (syndrom CAN) se zobrazuje v sepětí sociálního znevýhodnění se zdravotním. Školskému sociálnímu pracovníkovi náleží základní znalosti o mnohých zdravotních handicapech a může být nápomocen k zajištění různých zdravotních pomůcek a jiné potřebné pomoci. I proto se pro nejbližší součinnost školské sociální práce indikuje spolupráce se speciálními pedagogy. Byť ti již mají své profesní vymezení ve školním poradenském pracovišti, podstatná souvislost se školskou sociální prací u nás ale bohužel zcela uniká. Důležitým stanoviskem školské sociální práce je zohledňovat sociální souvislosti spolu se zdravotními, a to všude tam, kde děti vyrůstají. Kromě rodiny je to škola s kom-

plexem všech spojitostí, které se všechny významně podílejí na vývoji nezletilých. Cituji a dovolím si zvýraznit: *U dítěte je vznik symptomů vývojový proces, který má genetické, situační a sociální aspekty. Sociální kontext je ale vždy první diagnostickou kategorií, má velkou roli ohledně kontinuity a diskontinuity vývoje chování, a proto je kontextem zásadním* (Hort, et al. 2000, s. 111).

V dnešní době je u některých žáků nutné do sociálního kontextu řadit i bilingvní problematiku. Kompetence školské sociální práce mají také za úkol, dle možností, rozkrývat pozadí negativních sociálních vazeb, kdy z nich často vyjde na povrch, odkud mohl u školáka pramenit pokus automutilace, suicidiálního jednání, proč došlo k bulimii, anorexii, tendenci užívání drog a jiným vážným situacím. Školská sociální práce svou charakteristikou obsahuje „prvky“ ombudsmana, advokáta, manažera, koordinátora, prostředníka, aktivisty nebo vyjednavače k nasměrování a zprostředkování příslušných odborníků. Dle Mezinárodních standardů zahrnuje školská sociální práce schopnosti správně analyzovat stav a okolnosti v celém prostředí žáků. K tomu provádí reliabilní výzkumy, aby se jejich validní výsledky mohly plně aplikovat do stávající praxe. Ve třetím díle se budu blíže zabývat právě Mezinárodními standardy pro školskou sociální práci.

U profesní pozice školské sociální práce jde tedy o přímé výkony práce a činnosti, nikoli o pedagogiku. Od té je zcela odlišná a neměla by se zaměňovat, respektive suplovat jinou profesí nebo oborem.

Školská sociální práce kumuluje speciální rozsah práce, do něhož patří i sociální poradenství a intervence, pomoc k sanaci rodiny nebo komunity. Pomáhá s motivací žáků a jejich zákonných zástupců, vypracovává kazuistiky, provádí depistáže, sociální diagnózy, anamnézy, katamnézy, pracuje s jednotlivci, jejich rodinami, komunitami, pomáhá v řešení hmotné a sociální nouze či při jiných úskalích. Mapuje riziková chování, podílí se na výchovných programech a propojuje interdisciplinární či multidisciplinární spolupráci k celkovému síťování. Shrnu-li potenciál školské sociální práce, v komplexu jde o plnění variabilního množství konkrétních úkonů k zajištění důležitých potřeb pro žáky k úspěšnému vzdělávání a rozvoji, které může v něčem zahrnovat i prospěšnou živelnost. Při školské sociální práci je rovněž nutné umět rozlišovat a respektovat jinakosti. Dle nárůstů dalších problémů se tato profesní pozice musí stále rozvíjet a inovovat, aby mohla co nejlépe pomáhat k integraci, inkluzi, pochopení globalizace, etnických rozdílností a jiných dnešních jevů.

Dovolím si několik osobních poznámek k současnosti, kdy se dnes z rodiny někdy vytrácí klasické pojetí se všemi základními hodnotami, které vždy byly, i přes společenský vývoj, trvalé. Ve vzájemných vztazích je čím dál větší polarita a neustále vznikají nová kritéria, což nemusí každý přijmout a tolerovat. Pro příklad stačí uvést, že málokdy zůstane rodič po rozvodu sám, a je-li nařízena střídavá péče, nezletilé dítě musí kromě své neutěšené „existence v kufrech“ ještě akceptovat či poslouchat nového partnera vlastního rodiče. Jak často dnes dítě nemá jen jednu „mámu a tátu“? Nemusíme připomínat ani fatální zkušenosti se zavíráním dětí do výchovných zařízení, aby se naučily mít rády ty, jež pro vážné důvody rády mít nemohou nebo rády mít nechťejí. Podobné postupy bohužel nesou nezměrné následky, někdy s nevratným dopadem. Postmodernismus vlastně od základu mění status dětství a saturaci jeho potřeb. Převládající komercializace napomáhá různým dysfunkcím, ztrátě bytostné jistoty, kdy se pak dítě vnitřně ptá, kam patří, má patřit a jakou cestou jít? Všechny tyto faktory mohou ve vývoji dítěte hrát záporné role a odrážejí se v postojích pro jeho budoucnost. Nesporný vliv má také sekularizace, která ve společenském čili sociálním prostředí přinesla ztrátu mnohých hodnot a tradic.

K avizovanému ekosystému parafrázuje doc. Matulayovou, jež uvádí, že školský sociální pracovník je *expertem na sociální prostředí*. Dokáže posoudit a vyhodnotit vliv prostředí na jedince, proto se školou pracuje jako se sociálním systémem, který je nutné propojovat s mimoškolním prostředím (Matulayová 2008, s. 96). V žádné škole by proto neměl takový expert chybět. *Ekologická perspektiva vnímá člověka a jeho prostředí jako jednotný systém, což znamená unikátní a reálnou perspektivu „osoby v prostředí“*. Je tedy nezbytné brát v potaz každé prostředí, kde se dítě pohybuje, a jen touto optikou je možné vzniklé problémy řešit celostně. Ve škole žák tráví velkou část dne, kdy na něj výrazně působí všechny její atributy a prvky. V prostředí školy dnes není výjimkou šikana, kyberšikana, odpor k autoritám, rozvoj semideviací, nárůst záškoláctví (také skrytého), poruchy s učením, chováním, vážné spory mezi žáky a pedagogy, vzájemná diskriminace, exkluze, oslabení vlastní identity, užívání návykových látek a plno negativních fenoménů dneška. Cítuji: **„Sociální pracovníci a všichni, kteří se vážně zabývají osudy ohrožených dětí, tak mají v rukou jeden z důležitých klíčů k budoucnosti světa. Rozpoznání ohrožených dětí a posouzení jejich potřeb**

je prvním krokem ke dvěřím budoucnosti, která se před námi neuzavírá, ale je pro nás a naše děti otevřená.“ (Matoušek, et al. 2008, s. 228).

Při institucionalizaci školské sociální práce bych se z jejich modelů přikláběla k propojení tradičního modelu s komunitním. Tradiční čili klinický model je zaměřen na kazuistiku, komunitní model na vazby různých komunit se školou. Rozhodnout by se ale vždy měla sama škola. Ze všech ve světě zavedených modelů v principu každý pomáhá k úspěšnému vzdělávání a rozvoji žáků, když aktivními vyhledávacími postupy podporuje komplexnost pomoci. *Školská sociální práce je dalším kurikulem, které se pozitivně promítá do celého vzdělávacího systému moderní školy*. Zatím ho ještě nemáme, ale je třeba věřit, že k němu co nejdřív dojde. V této souvislosti chci parafrázovat prof. Heluse, kterého mám jako autora ráda, neb dokáže vždy kultivovaně a přitom trefně udeřit „hřebík na hlavičku“. Dle něj nejsou změny ve školství hbité ani flagrantní, což uvedl sice již před osmi lety, ale platí to i dnes, zejména při porovnání vývoje u jiných institucí a ve společnosti. Proti tomu je vývoj ve školství skutečně pomalý, zdráhavý a neprůrazný (Helus 2008, s. 187).

Jako jedna ze zakladatelek Asociace školské sociální práce v ČR, z. s. (více na www.assp.cz), ráda doplním jména spoluzakladatelek Mgr. Bc. Blanky Ptáčkové a Mgr. Jitky Budínové. Obě jsou speciálními pedagožkami, protože školská sociální práce je nejúžeji provázána právě s jejich profesí. Cílem naší Asociace, i dle stanov, je legislativní ukotvení školské sociální práce, aby u nás, tak jako v zahraničí, měla své pevné místo při řešení problémů žáků a studentů. Věříme, že ve spolupráci s dalšími subjekty se vytyčený cíl naší Asociace podaří zrealizovat. ■

Literární zdroje:

- HELUS, Z., 2008. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-1168-3.
- HORT, V., et al., 2000. *Dětská a adolescentní psychiatrie*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-472-9.
- MATOUŠEK, O., et al., 2008. *Metody a řízení sociální práce*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-502-8.
- MATULAYOVÁ, T., 2008. *Možnosti rozvoja školskej sociálnej práce na Slovensku*. In: *Školská sociálna práca*. Trnava: Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce TU v Trnave. ISBN 978-80-8082-246-0.

Dobrá praxe z Nizozemska

Kampaň Sociální práci dělejme s pomocí sociálních pracovníků

Sociální pracovníci jsou spojujícím faktorem mezi péčí, vzděláváním, bydlením, sociálním zabezpečením a prací. Jejich největší předností je, že pomáhají lidem stát na vlastních nohách a žít společně s ostatními. Práce a nasazení sociálních pracovníků šetří veřejné správě ročně miliony eur. A o tom je potřeba mluvit jasně a nahlas.

Text: Ing. Jiří Horecký, Ph.D., MBA,
prezident APSS ČR, E.D.E. a UZS ČR

V Nizozemí existuje organizace, která se nazývá Sociální práce Nizozemí. Členové této organizace jsou sociální pracovníci působící v různých oblastech. Za účelem rozšíření informací o sociální práci a sociálních pracovnících do regionů, měst a obcí vznikl odborný materiál a kampaň.

Kampaň je postavena na 10 důvodech, proč se města a obce na svém území bez sociální práce neobejdou. Sociální práce Nizozemí vybrala 10 „ambasadorů“ sociální práce, kteří v rámci kampaně vyprávěli o své každodenní práci. Připravili filmy, zprávy, články, průzkumy.

Deset důvodů proč se rozhodnout pro sociálního pracovníka

1.

Sociální pracovníci představují „o starost méně“

Sociální pracovníci jsou odborníci. Svou prací pomáhají seniorům, dospělým, dětem i mládeži, osobám v nepříznivé sociální situaci, osobám, které mají problémy s dluhy, osobám se zdravotním postižením, jsou komunitními pracovníky. Jako odborníci jsou první oslovenou osobou ve městech, obcích, předměstích. Jejich práce má smysl.

2.

Sociální pracovníci dělají mnoho věcí za málo peněz

Ekonomické přínosy pro společnost jsou neporovnatelně vyšší než výdaje na sociální práci, investice do sociální práce se tedy vyplatí. Sociální pracovníci jako odborníci hledají a nalézají řešení, a to ře-

šení společenská, kolektivní i individuální. Sociální pracovníci jsou všestranní, různorodí lidé, kteří však pracují na stejném odborném základu. Přinášejí odpovědi na otázky na základě individuálních potřeb lidí. Jejich práce má smysl.

3.

Sociální pracovníci využívají sílu „dobrovolníků“

V každém se ukrývá potencionální dobrovolník, i v lidech se zdravotními omezeními. Sociální pracovníci vědí, jak tento potenciál využít. Upozorňují a učí lidi, co všechno přináší dobrovolnictví ve společnosti: nové sociální kontakty, nové dovednosti, naplnění a spokojenost. To nevznikne samo o sobě. Jejich práce má smysl.

4.

Sociální pracovníci „nechávací mladé růst“

Sociální pracovníci umožňují dětem a mládeži poznávat, co to znamená být součástí společnosti, mít odpovědnost, mít úctu sám k sobě a úctu a respekt k ostatním. Sociální pracovníci jsou „kouči“, kteří pomáhají rozvinout talent a otevírají prostor k osobnostnímu růstu. Učí ale také to, že je běžné dělat chyby a že je nutné se z nich učit. Společně s rodiči pomáhají řešit výchovné problémy. Jejich práce má smysl.

5.

Sociální pracovníci jsou odborníci

Na sociální pracovníky jsou kladeny vysoké nároky, musí mít vysokou kvalifikaci a specifické odborné znalosti. Mají a musí

mít prostor pro zpětnou vazbu a sdílení s kolegy v interdisciplinárních týmech. Sociální pracovníci mají kromě širokého akčního spektra i znalost metodických postupů, nástrojů a standardů sociální práce ve své vlastní odbornosti. Tyto znalosti a dovednosti denně používají. Jejich práce má smysl.

6.

Sociální pracovníci zvyšují soběstačnost susedství

Stimulují, aktivizují a podporují. To jsou klíčové aktivity sociálních pracovníků. Takto pomáhají jednotlivcům i skupinám, aby se chopili iniciativy a našli svou cestu a navzájem si pomáhali. Aby si říkali o pomoc a také ji poskytovali. Sociální pracovníci stimulují zranitelné osoby, aby se zapojily do řešení problému, a berou přitom v úvahu jejich možnosti. Sociální pracovníci nikoho „neodepisují“, jsou si vědomi, že každý umí něco. Jejich práce se vyplatí.

7.

Sociální pracovníci mají odvahu, mají řešení a vědí si rady

Úkolem sociálních pracovníků je hledat a nalézat řešení a vědět si rady. Sociální pracovníci se dívají před sebe, využívají mezery v systému, hledají inovativní přístupy a překonávají byrokratické překážky. Sociální pracovníci se ujímají vedení, vědí, co je nutné a potřebné, aby se předešlo eskalaci. Znají svou odpovědnost a přijímají ji. Jejich práce se vyplatí.

8.

Sociální pracovníci jsou mistři ve spojování

Sociální pracovníci jsou rychlí, efektivní a orientovaní na dosažení cíle, pohybující se mezi péčí, poskytováním pomoci a budováním společného života. To je práce sociálních pracovníků, staví mosty a spo-

jují. Spojují vzájemně lidi, podniky a organizace dle potřeby. Jejich práce se vyplatí.

9.

Sociální pracovníci jsou srdcem městských čtvrtí a sousedství

Sociální pracovníci jsou odborníci každodenního života. Velmi dobře vnímají, co se ve čtvrti děje a reagují na to. Znalí svoji čtvrt, klíčové osoby v sousedství a jsou těmi, co budí důvěru. Obyvatelé vědí, kde je najdou. Jejich práce se vyplatí.

10.

Sociální pracovníci šetří obcím milióny korun

Čím dříve se identifikuje problém, tím menší je zásah a intervence. Sociální pracovníci hrají zásadní roli v prevenci. Díky svému nasazení snižují závislost chudých na sociálních dávkách, vrací rizikovou mládež zpátky do škol nebo pomáhají najít pracovní místo či stáž. Stimulují zdravý životní styl mladých i starých pomocí sociálního kontaktu. Jejich práce se vyplatí.

V České republice není zvykem dělat odborné kampaně a akcentovat jednotlivé profese, byť by to mělo být zájmem státu – zajistit dostupné veřejné služby, a tím zvyšovat zájem o vybrané profese či jen zvyšovat jejich společenský status. To jsou právě dva elementární cíle obdobných kampaní. Prvním cílem je ukázat nezbytnost a nepostradatelnost dané profese, a tím zvýšit její celospolečenské uznání, prestiž. Druhým cílem je přilákat více potencionálních absolventů ke studiu – zde je tedy účelem motivovat mladé lidi, aby se stali sociálními pracovníky. Ve druhém případě již máme první malý příklad dobré praxe, kterou je kampaň sociálních partnerů www.studujzdravku.cz. Doufejme, že se časem objeví podobná kampaň i v oblasti sociální práce.

Důležité je vždy její pojetí. Nizozemský sociální pracovník je, možná s lehkými odlišnostmi danými tradicí a přístupem k sociální práci, stejným sociálním pracovníkem jako jeho český protějšek. A proto je i zde nutné opakovat znovu a znovu to, co tak často zaznívá v nizozemské kampani – **Sociální práce se vyplatí**. A nutno dodat, že z ní profitují všechny dotčené osoby a subjekty. ■

Zdroje:

- www.sociaalwerknederland.nl
- www.studujzdravku.cz

Příspěvky v této rubrice se nemusejí shodovat s názorem redakční rady a vydavatele.

Několik kritických poznámek nepřizpůsobivého sociálního pracovníka o sociální práci v roce 2017

Text: Pavel Veleman, sociální pracovník

Šéfredaktorka Listů sociální práce Veronika Hotová v zinním čísle časopisu všem sociálním pracovníkům popřála do roku 2017 více hrlosti a vyjádřila naději, že se společnými silami bude sociální práce „posouvat stále dál a výš“. Já bych nám sociálním pracovníkům v terénu zejména popřál více odvahy ke kritickému myšlení a po více než 27 letech svobodné sociální práce v ČR bych rád vyzval Listy sociální práce k umožnění opravdu hluboké reflexe současného stavu sociální práce v ČR. Zejména v současném hodnotově se měnícím světě, kdy tlak na společensky deklasované narůstá, by tato diskuze byla velmi žádoucí. Ačkoliv tisíce sociálních pracovníků více než čtvrt století ve svobodných podmínkách sociální práci vykonává velmi dobře, výsledky naší práce zejména u nejvíce rizikových skupin příliš radostné nejsou.

Zde je jen několik namátkově vybraných sociálních problémů, které se neadají sociální práci řešit:

1. V ČR jsou desítky vyloučených lokalit, jejich počet se stále zvětšuje a tzv. „kultura chudoby“ jako životní styl je zejména pro nezletilé děsivá.

2. V ČR rapidně vzrůstá počet lidí bez domova.

3. Exekuční metastáza v ČR stále pokračuje a vytlačuje tisíce lidí do naprosto bezvýhodné situace – stávají se cizinci ve vlastní zemi.

4. Meziresortní nefunkčnost zdravotně-sociálního systému a nízká výše starobních a invalidních důchodů velmi negativně dopadá zejména na seniory a zdravotně postižené.

5. Státní úřady a samosprávy si žijí svým většinou stále více zbyrokratizovaným životem, kde je opravdové politické zastání sociálně vyloučených spíše výjimkou. Sociální práci z valné většiny používají pouze jako tzv. fíkový list ke svým čistě pragmatickým – krátkodobým účelům.

Proto zde navrhuji několik otázek k širší diskuzi, o kterých se mluví mezi sociálními pracovníky spíše potichu:

- Kde jsou limity (zejména případové) sociální práce, která je dnes doporučujícím – stěžejním nástrojem sociálního pracovníka a kde se individuální práce s klientem stává paradoxně mnohdy důvodem pro nečinnost primárních – politických rozhodnutí? On to přeci nějak sociální pracovník zařídí.
- Nežijeme ve svém vlastním světě, kde si sami hledáme náhradní témata oborového „fachidiotismu“, protože to podstatné změnit nemůžeme? A nevytváří náš obor svými dalšími nápady (určitě v dobré víře), všemi těmi koncepcemi síťování, případovými konferencemi, ipody, aktivizačními plány, motivačními plány atd. ještě větší byrokratickou mašinu, která z řadových sociálních pracovníků dělá pracovníky totálně vyčerpané, kteří na klienty již nemají prakticky čas? Nejsme se všemi těmi standardy, individuálními plány, akčními plány a já nevím čím vším pouze figurkami v systému, který i s námi hraje svoji mocenskou hru? Přičemž naše vnitřní autocenzura nám brání to skutečně podstatné vidět a říci, jelikož víme, že se velmi lehce můžeme ocitnout bez finančních prostředků na druhé straně stolu a odpovídat na otázky svého bývalého kolegy *Jmenujte vaše tři největší přání*.
- Nepomáháme svým strachem z popisu skutečné reality současné sociální práce v zavádění stále více byrokratického

– odlidštěného – systému sociálního inženýrství, kde kreativní sociální pracovník má předem nalinkovaný postup a svoboda individuálního rozhodování se stále více omezuje? A není v základu tohoto novodobého sociálního inženýrství vtěleného do zákonů a metodik zejména velká nedůvěra a strach k individuální lidské činnosti a myšlení svobodného sociálního pracovníka? A možná i proto z oboru odchází právě ta menšina kriticky uvažujících pracovníků a zůstávají pracovníci, kteří preferují striktní „byrokraticko-výkaznický“ systém. Tyto předem nalinkované postupy totiž mnohdy umožňují „bezproblémový samochod“ jedince i organizace – nikdo se již neptá po smyslu práce a pouze zaznamenává do informačního systému telefonáty, vypisuje cílové skupiny, dělá statistiky, vyplňuje grantové přihlášky... Systém tak jede „bezproblémově“ stále dál.

d) Další téma do diskuze je podle mých zkušeností celkový vliv informačních technologií na činnost, myšlení a chování sociálního pracovníka – je nutné otevřít diskuzi, jak velké prostředky se na tuto činnost vynakládají a jak ovlivňují (mnohdy nezamýšlenými důsledky) myšlení a chování sociálního pracovníka. Celý systém tohoto robotického, chladně odosobněného

autistického systému nebere v potaz složitost a jedinečnost individuálního lidského osudu.

e) Další otázkou k možné diskuzi je mocenská využitelnost oboru sociální práce při neřešení primárních – politických sociálních otázek (např. navýšíme počet sociálních pracovníků a vyřešíme tak problém vyloučených lokalit). Podle mého názoru další velmi tabuizované téma, na kterém nejvíce profitují politici na všech stupních rozhodování. Obor sociální práce tak svojí činností pomáhá zakrývat obrovská politická selhání v neexistující funkční sociální politice za posledních 25 let (sociální pracovníci zde s dovolením mnohdy slouží spíše jako „užiteční idioti“).

f) Bylo by žádoucí zapojit do diskuze veškeré směry a školy v sociální práci – např. zástupce tzv. kritické sociální práce a také klienty: je potřeba udělat určitou inventuru činnosti sociální práce ve svobodných poměrech. A konečně *odbourat* mnohdy žabomyší spory a předsudky mezi jednotlivými skupinami v sociální oblasti (státní správa, samospráva, akademická obec, neziskovky, sociální aktivisté...). V současné době na ně opravdu není čas. Kauza „Klinika“ mimo jiné nastavila současné sociální práci velmi tvrdě,

kritické zrcadlo. Zejména veliký etický a akční rádius těchto aktivistů směrem k těm nejohroženějším skupinám v určité konkrétní situaci (mnohdy za cenu velké osobní odvahy). Toto právě u nás – tzv. profesionálních sociálních pracovníků – postrádám. To hrozivé mlčení většiny sociálních pracovníků právě k problémům kolem „Kliniky“ bylo pro mne velmi znepokojující. Také bylo zajímavé sledovat, jak politický systém velmi agresivně a mocensky na tuto jinakost chování reagoval. Je mi jasné, že tato radikální občanská činnost se pohybuje na velmi tenké hraně legality – vychází však z hlubokých tradic českého radikálního myšlení (do kterého mimo jiné patřil i prezident Havel) a kam sociální činnost ve své širší podobě ze svého etického základu vždy patřila (např. Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných).

Toto je několik úvah a zamyšlení k diskuzi, ke které vybízím na stránkách tohoto listu. Cíleně jsem volil velmi kritická a vyhraněná stanoviska, a proto mnohdy argumentuji zjednodušujícím způsobem (jsem si vědom, že lze najít na současné sociální práci i spousty kladných příkladů). Nejedná se však o odborný text, ale o snahu nastolit otázky k tolik potřebné debatě. ■

Nový seminář
Institutu vzdělávání
APSS ČR

Poskytování sociální služby a výkon veřejného opatrovnictví

Účastník kurzu si v jeho průběhu nejen zrekapituluje základní legislativní rámec poskytování sociální služby a veřejného opatrovnictví s aplikací na jejich vzájemný výkon, povinnosti a kompetence jednotlivých stran, ale za pomoci praktických příkladů budou hledána možná řešení na základě potřeb jednotlivých účastníků, včetně způsobu prevence/eliminace vzniku daných problémů.

Termíny:

7. 4. Ostrava
12. 5. Brno
19. 5. Praha

Bližší informace najdete na
www.institutvzdelavani.cz

Mezinárodní konference

Aktuální trendy sociální práce v kontextu měnících se požadavků trhu práce

II. ročník

Kdy: 28. 4. 2017

Kde: Soukromá vysoká škola ekonomických studií
(Lindnerova 575/1, Praha 8 – Libeň)

Tematické sekce konference:

- Supervize jako nástroj profesní podpory v sociální práci a sociálních službách
- Eticko-právní ochrana v sociální práci (etické kodexy, etické komise, etické audity, legislativa)
- Rostoucí požadavky trhu práce v oblasti sociální péče
- Management a ekonomika sociálních služeb
- Působení multidisciplinárních týmů v poskytované sociální službě

Bližší informace najdete na www.apsscr.cz, menu „Konference & Kongresy & Semináře“

Etická dilemata v praxi – výstupy z kazuistických setkání sociálních pracovníků

Profesní svaz sociálních pracovníků v sociálních službách působící při Asociaci poskytovatelů sociálních služeb ČR se již druhým rokem podílí na řešení etických dilemat vznikajících při poskytování sociálních služeb. Cest vedoucích k pomoci je několik. „Realizujeme workshopy, tematické konference a také akreditované vzdělávání pro sociální pracovníky a pracovníky v sociálních službách. Ti se setkávají s etickými dilematy pravidelně a každodenně hledají ta nejlepší řešení. Je důležité připomenout, že dvě stejná řešení neexistují, stejně tak jako neexistují dva stejní klienti sociální služby. Rozhodnout se v souladu s vlastním přesvědčením, očekáváním klienta a možností sociální služby tedy nebývá lehké,“ uvedla Andrea Tajanovská, předsedkyně Profesního svazu.

Text: Mgr. Magdaléna Hejlová, vedoucí sociálního úseku, Domovy sociálních služeb Litvínov, p. o., pracoviště Křížatecká 16, členka řídicí rady Profesního svazu sociálních pracovníků v sociálních službách APSS ČR
Mgr. Marie Vinklerová, DiS., ředitelka VIDA – sociální služby, členka řídicí rady Profesního svazu sociálních pracovníků v sociálních službách APSS ČR

Slovník cizích slov definuje dilema jako „dvojí volbu“. Tedy situaci, jejíž řešení nabízí alespoň dvě volby, z nichž ani jedna není přijatelná. Tradičně je to popisováno jako „rozpolcen při rozhodování“ (being on the horns of a dilemma) nebo „být mezi dvěma ohni“ (being between a rock and a hard place), přičemž žádná možnost není přijemná a oba výběry jsou destruktivní.

Libor Musil konkretizoval dilemata při práci s klienty v sociálních službách v publikaci „*Ráda bych Vám pomohla, ale...*“ a navrhl následující klasifikaci:

1. Dilemata práce s klienty
2. Všechní dilemata pracovníků
3. Strategická dilemata a jejich řešení

Tohoto dělení se držely i dvě pracovní skupiny Profesního svazu, které se setkávaly proto, aby pomohly kolegům ze sociálních služeb hledat řešení vybraných dilemat. Definovaly si základní střety, se kterými se sociální pracovníci nejčastěji potýkají, a rozdělily je do dvou oblastí:

1. Dle zúčastněných stran

- Klient versus klient
- Klient versus poskytovatel (personál)
- Klient versus rodina
- Rodina versus poskytovatel (personál)

- Poskytovatel versus nemocniční zařízení
- ## 2. Dle úkonů poskytované služby
- Ubytování
 - Strava
 - Hygiena
 - Pobyt v zařízení i mimo něj (volnost pohybu)
 - Ochrana klientova soukromí
 - Ochrana práv klienta a jeho seberealizace
 - Kontakt klienta s prostředím s blízkým

Právě z důvodu předcházení střetů je uvedeno opatření, že pracovníci si musí plnit své povinnosti a nemohou navštěvovat svého příbuzného klienta v pracovní době.

Nyní uvádíme nejčastější dilemata, která vzešla z jednání pracovních skupin:

1. Upřednostňování klienta, který je v příbuzenském vztahu s pečujícím

- Toto dilema řeší sociální pracovníci různými způsoby. Jedním z nich je položit si otázku, zda pracovník vůbec má, či nemá pečovat o svého blízkého, který se stal klientem poskytované služby.
- V jednom domově personální podstav nedovoluje dělat výjimky, proto přijímají i klienty v příbuzenském vztahu se zaměstnanci. Zdůraznili situaci, kdy je, obzvláště v noci, ve službě méně pracovníků, proto se pracovník podílí na péči i o svého příbuzného.

- Dalším dilematem bylo, že pracovníci mají obavy z útoků ze strany kolegů nebo ostatních klientů v souvislosti s takzvaným nadřezáváním příbuznému klientovi.
- Návrhem řešení situace bylo i nepřijetí příbuzného klienta do sociální služby.
- S tím souvisí dostatečné informování klienta, že se jeho příbuzný pečovatel musí věnovat všem klientům stejně.
- Uveden byl konkrétní případ, kdy má poskytovatel nastavena pravidla, jak tuto konkrétní situaci řešit. K tomu se vztahují pravidla vytvořená v rámci standardů kvality sociálních služeb, a to konkrétně standard č. 2 – Ochrana práv osob, který řeší střety zájmů a předcházení rizikovým situacím. Nadřezaný tak kontroluje dodržování nastavených pravidel, v nichž je uvedeno, že pracovník není nikdy svému příbuznému klientovi klíčovým pracovníkem.
- Rovněž je v pravidlech ošetřeno, že za přidělení péče o konkrétní klienty, včetně klienta v příbuzenském stavu, zodpovídá nadřezaný pracovník. Právě z důvodu předcházení střetů je uvedeno opatření, že pracovníci si musí plnit své povinnosti a nemohou navštěvovat svého příbuzného klienta v pracovní době. K tomu mohou využít přestávku nebo osobní volno. Výjimka nastává v případě akutního zdravotního stavu klienta (může jít i o situaci doprovázení klienta v terminálním stádiu, konečné fázi lidského života).

2. Konflikty mezi klienty na dvoulůžkovém pokoji

- Také u tohoto dilematu vyvstalo několik návrhů, jak situaci řešit.
- Bezpodmínečně, pokud je to možné, klienty přestěhovat.
- Došlo i k situaci, kdy ani jedna z klientek nechtěla (a stále nechtějí) odejít na jiný pokoj, proto je mezi nimi zástěna. Jedna z nich vyslovila přání, že si chce na zástěnu ušít svůj potah, aby se ze své strany dívala na hezký obrázek.
- Jinde pracovníci řeší dilema, že klienti na dvoulůžkových pokojích chtějí pokoj jednolůžkový. Pokud jsou pokoje k dispozici, snaží se jim zaměstnanci vyhovět.

- Pracovníci s touto zkušeností doporučují klienty uklidňovat, vysvětlovat, vše řešit domluvou. Pokud se nelze domluvit, je nutné hledat další možnosti řešení, například kam a ke komu by se mohli klienti přestěhovat.
- Dále je potřeba, aby byl v případě jakéhokoli střetu vyhotoven zápis, a tento byl následně vyhodnocen. V rámci vyhodnocování je důležité brát zřetel na to, zda není v zařízení další klient, kterému by mohlo být v dané situaci ubližováno. Zazněla připomínka, aby personál vždy dodržoval nestrannost a hájil slabšího klienta a jeho zájmy. Konfliktní klienti mohou deprimovat i personál a ztěžovat jim práci. Je nutné zjistit, kdo je konfliktní klient, a kdo je naopak v opozici.
- Celá skupina se jednoznačně shodla na tom, že je vše potřeba sledovat, zapisovat, svolávat realizační týmy, situace probírat, otevřít problém na supervizi.

3. Zajištění hygieny klienta – my chceme, on ne

- Pečující personál se stále častěji dostává do situací, kdy se klienti nechťejí koupat. Jedná se o klienty, kterým je zajišťována podpora, dohled či úplná dopomoc při koupání. Nejedná se tedy o klienty, kteří koupání zvládnou sami a mohou tak učinit kdykoli chtějí. S klienty mají nastavené plány péče, kde zazněla stanovená četnost z praxe: Koupeme vždy 2x týdně a když to vyžaduje situace (např. při zažívacích problémech nebo když se klient nadměrně potí).
- Z pléna zaznělo doporučení přesvědčit klienta vysvětlením, z jakých důvodů je potřeba, aby se vykoupal.
- Důležitá je komunikace s rodinou, jestliže ta argumentuje, že se jejich klient dlouho nekoupal. Je dobré informovat rodinu, proč se jejich příbuzný nechce koupat, a pokud je to možné, předložit jim záznamy o tom, že klient koupání odmítl a z jakého důvodu.
- Jiným – opačným – dilematem, kdy dochází ke střetům, je, když se klient chce koupat častěji, než je stanovený koupací plán (stanoveno 2x týdně).
- Doporučení z praxe bylo, aby došlo k vymezení přání klienta v individuálním plánu. Pokud to umožňují pracovní podmínky, je možné mu vyhovět.
- Z tohoto důvodu je důležité, aby nadřízený vyhodnotil schopnosti personálu, zda je možné klientovi vyhovět. Také lze přehodnotit situaci a vyhodnotit úkony, které jsou poskytovány nad rámec výše přiznaného příspěvku na péči. Umět podpořit rodinu, aby si

klienta častěji koupala sama. Z toho také vyplývá povinnost poskytovatele umět vyčíslit a následně argumentovat s náklady na koupání a následné dokladování úkonů.

- Z řad sociálních pracovníků zazněla velmi důležitá poznámka: sociální pracovníci by měli vždy zjišťovat zvyklosti klienta ještě před jeho příjmem (při sociálním šetření). Ušetří si tím spoustu problémů, stížností, nespokojenosti s péčí personálu, a to ještě před nástupem do domova. Je potřeba klientovi a rodině sdělit možnosti a praxi domova a připravit je na způsob poskytování péče, tzn. i četnost koupání. Samozřejmě s tím souvisí i individuální plánování, kam lze poté zahrnovat přání klienta i za pomoci rodiny.

4. Poskytování služeb v rozporu s cílovou skupinou

- Dalším dilematem, se kterým se pečující personál a sociální pracovníci často setkávají, je případ, kdy klientka přijatá do domova nemá stanovenou diagnózu a doporučenou adekvátní léčbu ke svému chování. Z chování je zřejmé, že klientka nespadá do cílové skupiny, kterou má domov v registraci.
- Doporučení z praxe od poskytovatele je klást důraz na záznamy k průběhu péče, tudíž i popis chování při určitých situacích při poskytování sociálních služeb a péči o danou osobu.
- Z dané situace a zápisů k realizaci péče je zřejmé, že klientka nesplňuje požadavky na cílovou skupinu, lékař by proto měl doporučit vhodné zařízení.
- Dále je nutné zajistit vyšetření odborným lékařem – psychiatrem, neurologem apod., který by měl doporučit, kam umístit klientku, které byla stanovena diagnóza v rozporu s cílovou skupinou.
- Důležité je, aby byl plán péče přizpůsoben podle cílové skupiny, do které klientka spadá (např. Alzheimerova nemoc, chronická duševní onemocnění, etylická demence apod.). Vše je nutné dokladovat zápisy.
- Doporučit podání žádosti do zařízení vhodného pro konkrétní cílovou skupinu.
- Zabránit manipulaci s klientkou. Svolat multidisciplinární tým a najít nejvhodnější řešení tak, aby nedošlo k porušení práv klientky.

5. Zneužívání klientů rodinnými příslušníky odebráním finančních prostředků

- Nejčastějším dilematem, kdy dochází ke střetům, jsou situace, kdy rodinní příslušníci záměrně odebírají finanč-

ní prostředky klienta a používají je ke svým účelům.

- Tým se shodl, že z tohoto důvodu má již ve smlouvě stanoveno, za jakým účelem se může klientovi vydat hotovost.
- Pokud je klient zmatený a dezorientovaný, ale stále svéprávný, doporučit podnět na soud o ustanovení opatrovníka pro jednání a hájení práv v zájmu klienta. Při podpisu smlouvy včas využít institut, kdy podepisuje smlouvu město – i přesto, že je klient svéprávný, ale nedokáže nést důsledky svého jednání.
- Nastavit limit peněz a pravidla hospodaření s nimi ve smlouvě či ve vnitřních pravidlech.

6. Neutralita versus favoritismus – pečování versus přepečování

Každý pracovník se jistě někdy setkal s dilematem, kdy vstupovat či zasahovat do života klienta a jeho rodiny, skupiny či obce:

- Které nepříznivé sociální situaci dát přednost a věnovat jí čas.
- Kolik pomoci a péče poskytnout, aby klienta péče stále stimulovala ke změně postojů a k odpovědnému jednání a nevedla naopak k jejímu zneužití.
- Kdy přestat se sociální terapií a ukončit poskytování sociálních služeb.
- Rozdílný přístup ke klientům může být ovlivněn ustálenými stereotypy, které jsou v organizaci zakořeněny a postupně je přebírají i noví pracovníci.
- To vše navíc mohou ovlivnit předsudky, které v sobě nosí každý člověk, profesionála nevyjímaje. V průběhu praxe si každý pracovník vytváří vlastní „pravidla normality“. Proto je důležité pracovat se skupinou a záměrně se vyhýbat předsudkům a nepřipouštět si je.
- Nikdy se však nesmí zapomínat, že i sebevětší profesionál má svou morálku i emoce, které ovlivňují vědomě, či nevědomě jeho práci. Nadměrná péče o klienta skrývá poměrně velké riziko zvyšování závislosti na poskytované službě.

7. Pracovní rehabilitace versus práva klienta

- Rehabilitace je vzájemně provázaný a koordinovaný celospolečenský systém.
- Proces rehabilitace začíná vždy ve zdravotnictví. Lékař je první, kdo diagnostikuje zdravotní postižení.
- Sociální rehabilitace je soubor specifických činností směřujících k dosažení samostatnosti, nezávislosti a soběstačnosti klientů služby, a to rozvojem je-

jich specifických schopností a dovedností.

- Služba posiluje klientovy návyky nácvikem běžných, pro samostatný život nezbytných činností, a to takovými způsoby, které zachovávají schopnosti, dovednosti, potenciál a osobnostní či profesní kompetence klienta.
- Rozvoj schopností a dovedností klienta je podporován jak skupinovou, tak individuální sociální prací a vždy vychází z aktuálního zdravotního stavu klienta, jeho osobního cíle a také z možností poskytované sociální služby.
- Cílem pracovní rehabilitace je usnadnění vstupu osob se zdravotním postižením na otevřený trh práce a udržení vhodného zaměstnání u osob, jejichž zdravotní stav se v průběhu nemoci zhoršil natolik, že nejsou schopny vykonávat svoji dosavadní profesi.
- Pracovní rehabilitace a její zajištění pro OZP dává příležitost k pracovnímu uplatnění těch, jejichž šance na trhu práce nejsou nijak velké.

ZÁVĚREM

Při řešení etických dilemat, se kterými se při práci v sociálních službách potýkáme, je nutné, abychom respektovali platnou právní úpravu, vzájemně respektovali práva všech zúčastněných stran a dodržovali pravidla, která si personál a klient nastavili. Svolávali jsme pracovní skupiny a hledali společně vhodná řešení. Pokud je to možné, navrhneme vznik etických komisí přímo v organizaci. Závěrem lze shrnout, že při dodržování registračních podmínek, platné legislativy, včetně standardů kvality sociálních služeb, etických kodexů a respektu k náročným pracím pomáhajících profesí je možné spoustu dilemat eliminovat a včasným vytipováním rizik minimalizovat jejich vznik.

Podělte se s námi i vy, jakým způsobem řešíte etická dilemata, se kterými se setkáváte ve vaší každodenní činnosti. Vaše postřehy, nápady či dobrou praxi rádi uvítáme. V případě zájmu pište na sefredaktor@apsscr.cz. ■

Zdroje:

- MUSIL, Libor. „Ráda bych Vám pomohla, ale...“ Dilemata práce s klienty v organizacích. Brno: Marek Zeman, 2004, ISBN 80 - 903070 - 1 - 9.
- Online slovník cizích slov
- Etický kodex sociálních pracovníků ČR, Česká společnost sociálních pracovníků ČR, 1995
- Vnitřní dokumenty organizací

Jak se připravit na inspekci kvality?

Názory na to, jak se pozná kvalitní sociální služba, se jistě různí. Ještě více odlišné jsou představy o tom, co to vlastně samotná kvalita služby je. Současná legislativa v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, (dále jen „zákon“) jasně vymezuje, co za kvalitu považuje zákonodárce a jak ji bude v praxi ověřovat. V § 99 odst. 1 zákona se uvádí, že „kvalita služeb se při výkonu inspekce ověřuje pomocí standardů kvality sociálních služeb“. Ty pak definuje příloha č. 2 vyhlášky č. 505/2006 Sb. (dále jen „vyhláška“). Podle zákona je tedy služba kvalitní, pokud naplňuje standardy kvality, resp. jednotlivá kritéria stanovená vyhláškou.

Text: Mgr. Jiří Vlček, DiS.,
psychoterapeut;
poradce kvality a supervizor
www.koucovna.eu, wehu@centrum.cz

Z uvedeného tedy vyplývá, že se může lišit a často i liší pohled poskytovatele a pracovníků jednotlivých služeb od pohledu inspektorů kvality (kvalita je přece i něco jiného než jen standardy; my to vidíme jinak; tuhle činnost do zákona nestihli doplnit atp.). Pokud bychom jako poskytovatelé tvrdili něco jiného, patrně bychom tím rezignovali na jakoukoli možnost rozvoje či redefinice současného stavu svých služeb. Cítění této difference nás v dobrém slova smyslu usvědčuje z odpovědnosti za naši práci a z toho, že nám nejsou lhostejní naši klienti (či chcete-li, uživatelé). Je ale zároveň potřeba si uvědomit, že inspektor kvality má v naší službě zkoumat předem jasně daný okruh témat, kterého se musí držet. A nemůže jinak! Připomeňme si tedy, co je předmětem šetření inspektorů.

V kurzech, které na toto téma lektoruji, posluchači jako předmět inspekce správně uvádějí naplňování standardů definovaných vyhláškou. Méně často však již vědí o povinnosti inspektorů kontrolovat také dodržování náležitostí smluv s uživateli a stanovení výše úhrady¹, a zejména dodržování tzv. povinností poskytovatelů uvedených v § 88 a § 89 zákona. Pojem kvality bychom tak mohli rozšířit i na uvedené oblasti, neboť za kvalitní službu lze jistě považovat takovou, která dodržuje své povinnosti a řídí se zákonem. V praxi se však inspekce obvykle nezaměřují na celý zde uvedený rozsah kontroly. Pro přesné zjištění aktuálně stanoveného předmětu kontroly vaší služby si proto raději dobře přečtěte tzv. pověření k výkonu inspekce, se kterým by vás

měli inspektoři seznámit. Najdete zde mj. kontrolní období, které vymezuje počet let/měsíců, které mohou inspektoři zpětně prověřovat.

Jak se tedy dobře připravit na inspekci kvality? Pro dobrou přípravu na inspekci budeme potřebovat empatii. Té bychom v sociálních službách měli mít všichni dost. Zde mám však na mysli empatii ve smyslu odborné připravenosti sociálních pracovníků (zejména metodiků) či statutárních zástupců našich organizací (u nich to jistě neškodí, vždyť nejsou hlavní odpovědnost). Příprava pak spočívá v pohledu na vlastní metodiky a praxi služby možným pohledem inspektora. Přidejme k nim znalost či základní povědomí etického kodexu inspektorů a v neposlední řadě zákona č. 255/2012 Sb., o kontrole (dále jen „Kontrolní řád“), podle něhož se průběh inspekci řídí. Pokud chceme být opravdu důslední, máme pochybnosti o řádném průběhu inspekce či jen chceme získat rámcovou představu, jak inspekce detailně probíhají, máme možnost pročíst si aktualizovanou metodiku pro inspektoři².

Co to však znamená připravit se pohledem inspektora? Vyzkoušejme např. následující postup. Nejprve je třeba důkladně projít všechna kritéria a vztáhnout si je na svou službu. Zkontrolovat, zda jsme nezapomněli na nějakou povinnost, a rozlišit přitom, co je třeba mít písemně a co stačí „pouze“ dělat, konat či jinak naplňovat. V tom druhém případě bychom měli dobře promyslet, jak takovou aktivitu inspektorům prokážeme. Ano, příprava na inspekci je často o důkazech, které je nezbytné předkládat. Ty ale nemusí být vždy nutně v písemné

² Aktualizace pravidel výkonu inspekci a metodických postupů inspektorů, finální verze návrhu metodiky inspekci sociálních služeb k 21. 2. 2014, MPSV.

¹ § 97 odst. 3, zákona

podobě, obzvláště neuvádí-li to výslovně vyhláška. A do třetice, nezapomeňme na nutný soulad dané činnosti s praxí (obvykle definováno „podle těchto pravidel poskytovatel postupuje“). Jednotlivá pravidla a samotný způsob poskytování služby by pak měl být v souladu se základními zásadami poskytovaných služeb uváděných v § 2 zákona, odst. 2. Zde je totiž jasně uvedeno, že máme např. klienty aktivizovat, přistupovat k nim individuálně a soustředit se na dodržování lidských práv. A to je také to, čím se sociální služby liší od služeb komerčních (např. ubytovny, penziony apod.). Mysleme na to v naší praxi.

I tak se ale může stát, že po řádné a důkladné přípravě předložená inspekční zpráva přesto obsahuje informace, s nimiž jako poskytovatelé nesouhlasíme. Pak je možné využít § 14 kontrolního řádu a podat dobře odůvodněnou námitku. Jako poradce a konzultant standardů kvality slyším čím dál častěji, že se k tomu poskytovatelé odvažují. A to je dobře. Umět si obhájit vlastní praxi považují za velmi dobrou známku odbornosti a kompetentnosti pracovníků sociální služby. Vzhledem ke zveřejňování inspekčních zpráv v registru poskytovatelů, kde si je může přečíst opravdu každý, je znění zpráv mj. důležitým PR našich služeb. Pokud se však ani podáním námitek či jiným odvolacím postupem nedomůžete změny, patrně nezbyvá než tuto skutečnost přijmout a zamyslet se nad úpravou vlastní praxe. Vždyť jsme se také v jednotlivých detailech mohli mýlit!

Na tomto místě si uvědomme, jak klíčovou roli hrají standardy při nastavování sociálních služeb. Osoby, které jsou za jejich naplňování odpovědné (obvykle metodici či sociální pracovníci), jsou vlastně nositeli případné změny, která se má v intencích kritérií udát. Změny, která s největší pravděpodobností ovlivní celkový chod služby. K praktickému provádění change managementu³ by však tyto osoby měly mít příslušné kompetence či přinejmenším podporu a pochopení statutárních zástupců. Tomu pak budou odpovídat i vzdělávací potřeby těchto z pohledu zavádění změn „klíčových“ pracovníků. Protože je práce na standardech kontinuální záležitostí (např. ve vztahu k požadavkům standardu č. 15), nelze počítat pouze s jednorázovými zásahy těchto pracovníků do průběhu služby. Ideálem je spíše možnost (a taky schopnost) jejich permanentního vlivu na průběh služby.

Na svých seminářích také často slyším volání poskytovatelů po jasnějších pravidlech a návodech pro konkrétní druhy sociálních služeb. Chtějí, aby bylo jasnější, jak si mají jednotlivá kritéria vykládat pro specifické cílové skupiny, s nimiž pracují, tak, aby mohli lépe dostat jejich naplňování. Před nějakou dobou se vedly odborné diskuze o tzv. druhových standardech, jejichž finalizace však nějak „vyšuměla“ do ztracena. Na druhou stranu jiní poskytovatelé oceňují, že stan-

³ Change management = řízení změn.

dardy již nejsou více detailní a nabízejí tak dost prostoru pro vlastní kreativitu a rozvoj dle vlastního uvážení, včetně např. zahraniční inspirace. Obvykle je toto téma spojeno s nedostatkem úvazků pracovníků na daných pozicích, kteří by se promyšlením kritérií mohli více zabývat, a nedostatkem odborné literatury či specializovaných odborníků pro daný druh služby.

Další formou, jak se na inspekci připravit, je kontrola své služby pohledem zvenčí. Tím nemusí být nutně myšlen externí (a obvykle drazé placený) audit. Je to ale právě absence pohledu zvenčí, který by poskytovatelé často uvítali. Tedy někoho, kdo by mohl službu navštívit bez hrozby sankcí či správních deliktů, prostudoval všechny dokumenty, podíval se na práci s klienty a poradil, jaké změny je nutné udělat. V průběhu uvádění standardů do praxe (tj. někdy kolem roku 2007) se počítalo s institutem tzv. průvodců, což byla velmi dobrá myšlenka a praktická pomoc. Dnes, o téměř 10 let později a před připravovanou velkou novelou zákona, by jistě obdobní průvodci opět splnili svou funkci. V tomto kontextu se na inspekci kvality můžeme dívat také jako na skutečně důkladný a odborný externí audit, který nám stát poskytuje zcela zdarma. A není-li nám přitom vyměřen správní delikt, budme za pohledy inspektorů vděční a zvažujme je k dalšímu zapracování, bez ohledu na to, zda jde o uloženou povinnost. Věřím, že pak lépe strpíme i onen moment překvapení, když inspekce zaklepe na dveře. ■

Vliv sociálních pracovníků na vztahové vazby ohroženého dítěte

Tento článek se zaměřuje na to, jak sociální pracovníci mohou ovlivnit vznik, utváření a zachování vztahů dítěte k biologické rodině a k náhradní rodině. Zabývá se oblastmi, které jsou předmětem stížností na sociální pracovníky ze strany rodičů a budoucích pěstounů a doputovaly ve formě podnětu k veřejnému ochránci práv.

*Text: Mgr. Bc. Hana Zaplatílková,
Kancelář veřejného ochránce práv*

I. VZTAH DÍTĚTE K BIOLOGICKÉ RODINĚ

Pěstounská péče je nenahraditelný institut rodinného práva, který je subsidiární k péči biologické rodiny. Problém nastává, je-li pěstounská péče upřednostněna před péčí rodičů, kteří mají zájem

o dítě pečovat, a zejména tehdy, předchází-li jí návrh na vydání předběžného opatření k umístění dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu. Jestliže soud návrhu vyhoví, dítě znenadání opouští rodiče, jeho vztah k nim se komplikuje a vztahové se připoutává k přechodným pěstounům.

V praxi ochránkyň řešila v nedávné době dva případy, na kterých lze ilustrovat, že volba pěstounské péče na pře-

chodnou dobu, kterou preferoval orgán sociálně-právní ochrany dětí, nebyla správná a vytrhla dítě z jeho přirozeného prostředí, přestože to nebylo nezbytné opatření. V prvním případě matka porodila dítě, kojila jej a vědoma si svých osobnostních limitů a nedostatku zkušeností byla ochotná o dítě pečovat v jakémkoliv zařízení, kde by se ohledně péče o dítě mohla poradit s odborníky. Názor lékařů byl jednoznačný – dítě má zůstat s matkou a být kojeno. Přesto byl novorozeneц předán do pěstounské péče na přechodnou dobu. Ve druhém případě orgán sociálně-právní ochrany dětí navrhl odebrat dítě z péče matky pro závažné nedostatky

v péči, avšak zcela vyloučil ze svých úvah otce, který s matkou nežil a měl u soudu již z dřívější doby podaný návrh na svěřením dítěte do své péče. Otec na špatnou péči matky dříve sociální pracovníky upozorňoval. V obou případech se děti ocitly mimo své rodinné prostředí, ačkoliv rodiče měli zájem o ně pečovat.

Se svěřením dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu, především však se svěřením do tzv. dlouhodobé obecné pěstounské péče, se pojí téma styku biologické rodiny s dítětem.

Právo na styk dětí s rodiči je obsaženo v Úmluvě o právech dítěte¹. Rovněž Úmluva o styku s dětmi² garantuje právo dětem a jejich rodičům navázat a udržovat vzájemný a pravidelný styk. Tento styk lze omezit nebo vyloučit pouze v případě, je-li to nezbytné v nejlepším zájmu dítěte. V případě, že není v nejlepším zájmu dítěte udržovat styk s rodičem bez dohledu, je třeba zvážit možnost osobního styku s dohledem nebo jiné formy styku s tímto rodičem. Na úrovni vnitrostátní právní úpravy rodičům, jejichž dítě je svěřeno do pěstounské péče, přiznává občanský zákoník právo se s dítětem osobně a pravidelně stýkat³. Pěstounům ukládá povinnost umožnit styk rodičů s dítětem a rovněž udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s jeho rodiči a dalšími osobami.⁴ Tomu odpovídá i povinnost uložená pěstounům zákonem o sociálně-právní ochraně dětí, aby v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte udržovali, rozvíjeli a prohlubovali sounáležitost dítěte s osobami blízkými, zejména s rodiči, a umožnili styk rodičů s dítětem v pěstounské péči.⁵ Pěstounům zákon garantuje právo na pomoc při plnění těchto povinností, které spočívá v zajištění místa pro uskutečňování styku oprávněných osob s dítětem a při zajištění asistence při tomto styku.⁶

O styku dětí s rodiči je oprávněn autoritativně rozhodovat pouze soud⁷. V soud-

ním řízení o svěřením dítěte do pěstounské péče má však orgán sociálně-právní ochrany dětí velmi důležitou roli. Z pozice kolizního opatrovníka dítěte mají sociální pracovníci požadovat takovou úpravu styku, která odpovídá nejlepšímu zájmu dítěte. Mám tím na mysli nejen frekvenci a délku styku s rodiči a případně i blízkými osobami, ale i jinou než osobní formu styku (telefonický či písemný styk, včetně komunikace prostřednictvím sociálních sítí).

V praxi ochránkyne řešila v nedávné době dva případy, na kterých lze ilustrovat, že volba pěstounské péče na přechodnou dobu, kterou preferoval orgán sociálně-právní ochrany dětí, nebyla správná a vytrhla dítě z jeho přirozeného prostředí, přestože to nebylo nezbytné opatření.

Dokud nedojde k soudní úpravě styku, má orgán sociálně-právní ochrany dětí usilovat o dohodu mezi rodiči a pěstouny. Dohody o styku mezi rodiči a pěstouny jsou dobrovolné, lze je měnit i vypovídat.

Problém styku mezi dítětem, které soud svěřil do pěstounské péče, a rodiči se zdaleka netýká jen zprostředkované pěstounské péče, ale také přibuzenské pěstounské péče, kde se může vyskytnout averze mezi jednotlivými rodinnými příslušníky, která má negativní dopad na dítě. Při sociální práci s širší rodinou dítěte by si proto sociální pracovníci měli všimnout kvality vztahů v širší rodině a zohlednit, kteří přibuzní mají zájem o svěřením dítěte do pěstounské péče jsou nakloněni styku rodičů a případně i blízkých osob s dítětem.

Významným kritériem pro zachování vazeb dítěte na biologickou rodinu je vzdálenost mezi bydlišti rodičů a pěstounů. Jestliže rodiče nevládají financovat svoje návštěvy u dítěte v pěstounské péči, měl by je orgán sociálně-právní ochrany dítěte odkázat na podání žádosti o dávku mimořádné okamžité pomoci⁸. V praxi se lze setkat i s tím, že na nákladech souvisejících s dopravou rodičů za dítětem

v pěstounské péči se podílí nezisková organizace, tj. část nákladů platí rodič a část pomáhající organizace z prostředků nadace.

II. VZTAH DÍTĚTE K NÁHRADNÍ RODINĚ

Obecní úřady obce s rozšířenou působností rozhodovaly až do konce roku 2013 ve správním řízení o svěřením dítěte do péče fyzické osoby, která měla zájem se stát pěstounem.⁹ V souvislosti s přijetím nového občanského zákoníku¹⁰ je tato pravomoc přenesena od 1. 1. 2014 na soudy. Z poznatků veřejného ochránce práv vyplývá, že orgány sociálně-právní ochrany dětí přistupují k nahrazování předpěstounské péče tzv. hostitelskou péčí. Aniž by zákon o sociálně-právní ochraně dětí a občanský zákoník jakkoliv pojem „hostitelská péče“ upravovaly, je takto v praxi nazývána péče jiných fyzických osob, které se starají o dítě na základě ustanovení § 30 odst. 1 zákona o sociálně-právní ochraně dětí¹¹. Jedná se o pobyt dítěte u „jiných fyzických osob“, který povoluje ředitel zařízení po předchozím písemném souhlasu orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

Hostitelská péče však s sebou nese značná rizika a neměla by nahrazovat péči předpěstounskou. Hostitelská péče by měla sloužit těm účelům, pro které ji zákonodárce přijal, a tak, jak byla paralelně realizována v době, kdy úřady mohly rozhodovat o předpěstounské péči ve správním řízení. Účelem hostitelské péče bylo a nadále by mělo být umožnit dítěti pobyt u fyzických osob, které nemají zájem o pěstounskou péči.

Jestliže orgán sociálně-právní ochrany dětí přistoupí k tomu, že umožní v rámci zprostředkované pěstounské péče oso-

⁸ <http://www.ochrance.cz/stiznosti-naturady/chcete-si-stezovat/zivotni-situace-problemy-a-jejich-reseni/davky-pomoci-v-hmotne-nouzi/#c1001580>.

⁹ Ustanovení § 19 odst. 1 písm. b) tehdy účinného zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

¹⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹¹ Citace ustanovení: „Ředitel ústavního zařízení může jen po předchozím písemném souhlasu obecního úřadu obce s rozšířenou působností povolit dítěti, které je v ústavním zařízení umístěno na základě rozhodnutí soudu, pobyt u rodičů, popřípadě jiných fyzických osob, a to nejvýše v rozsahu 30 kalendářních dní při prvním pobytu u těchto osob. Tato doba, s výjimkou případů, kdy byla na základě rozhodnutí soudu uložena ochranná výchova, může být prodloužena, jde-li o pobyt u těchto osob na základě písemného souhlasu obecního úřadu obce s rozšířenou působností.“

¹ Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb.

² Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 91/2005 Sb. m. s.

³ Ustanovení § 960 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁴ Více viz v ustanovení § 967 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁵ Ustanovení § 47a odst. 2 písm. h) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

⁶ Ustanovení § 47a odst. 2 písm. e) ve vazbě na ustanovení § 47a odst. 2 písm. h) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

⁷ Nikoliv orgán sociálně-právní ochrany dětí ani doprovázející organizace.

bám, které usilují o pěstounství, pečovat o dítě na základě hostitelské péče, vystavuje dítě riziku, že se vztahově připojuje k lidem, kteří se jeho pěstouny v budoucnu nestanou. Rovněž se to týká postupu, kdy orgán sociálně-právní ochrany dětí iniciuje předčasné předání dítěte¹² z pěstounské péče na přechodnou dobu do obecné pěstounské péče. Opět může nastat situace, kdy se soudní řízení nevyvine způsobem, který orgán sociálně-právní ochrany dítěte očekával, a dítě bude muset odejít do péče jiných osob, než na které se citově připojilo.

Vrátíme-li se nyní k hostitelské péči, šetření veřejné ochránkyne práv opakovaně odhalují neuspokojivý stav, kdy se děti ocitají v hostitelských rodinách bez soudního rozhodnutí, a to často i po řadu měsíců, po které nepobírají ani pečující osoby (usilující o pěstounství), ani děti pěstounské dávky.¹³ To je však pouze jedno z úskalí nevhodně zvolené hostitelské péče. Další, a svými dopady na dítě vážnější úskalí spočívá v tom, že život dítěte v rodině, která má zájem o pěstounství, je ponechán na libovůli orgánu sociálně-právní ochrany dětí a ředitele ústavního zařízení, a to i v záporném smyslu, kdy se rozhodne orgán sociálně-právní ochrany dětí či ředitel, že hostitelskou péči již nebude realizovat. K takovému kroku mohou například vést pochybnosti o tom, zda dítě v rodině prospívá. Hostitelská péče jako náhražka předpěstounské péče navozuje stav, kdy se dítě bez rozhodnutí soudu adaptuje v náhradní rodině a vytvoří si citovou vazbu na osoby, které se chtějí stát jeho pěstouny, a bez rozhodnutí soudu mohou být tyto vazby ze dne na den utlumeny či zpřetrhány. Na obcházení zákona, kdy hostitelská péče nahrazuje péči předpěstounskou, a tím navozuje faktický stav, který předjímá budoucí rozhodnutí soudu, upozorňuje odborná literatura¹⁴.

Z vysvětlení sociálních pracovníků vyplývá, že důvodem pro aplikování hostitelské péče je v případě, kdy by dítě mělo být svěřeno do předpěstounské péče budoucím pěstounům, které vybral krajský úřad, zdlouhavost soudního řízení a také negativní zkušenost s rozhodováním soudů, které nevyhoví návrhu na předběžné opatření k umístění dítěte do rodiny bu-

doucích pěstounů. Pokud jde o zdlouhavost soudního řízení, lze doporučit, aby orgány sociálně-právní ochrany dětí upozorňovaly soud, že má povinnost jednat s největším urychlením¹⁵. Je-li důvodná obava, že soudní řízení je stíženo průtahy, může orgán sociálně-právní ochrany dětí z pozice kolizního opatrovníka podat stížnost na průtahy v soudním řízení¹⁶. V návrhu na vydání předběžného opatření k předání dětí např. ze zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc do předpěstounské péče lze doporučit argumentaci z vývojové psychologie dětí (pro děti útlého věku není vhodná péče v kolektivním zařízení).

Je-li důvodná obava, že soudní řízení je stíženo průtahy, může orgán sociálně-právní ochrany dětí z pozice kolizního opatrovníka podat stížnost na průtahy v soudním řízení.

III. SOUROZENECKÉ VZTAHY

Pěstounská péče je podle poznatků ze šetření veřejné ochránkyne práv zřídka realizována u dětí, které mají sourozence, jsou jiného etnika či školního věku. Pokud se tyto znaky kumulují, šance dětí na náhradní rodinnou péči je, zdá se, mizivá. Sociální pracovníci uvádějí, že navrhují rozdělení sourozenců mj. proto, že není dostatek pěstounů, kteří by chtěli vychovávat sourozence, a dále z důvodu, že alespoň některému z dětí chtějí zajistit rodinnou péči.

Veřejná ochránka práv požádala všechny krajské úřady o vyjádření k této problematice. Krajské úřady potvrdily dosavadní zkušenost ochránkyne, že systém pěstounské péče se velmi obtížně začleňuje sourozenecké skupiny¹⁷. Dá se říci, že s počtem sourozenců klesá dítěti šance na umístění do pěstounské péče, a to, překvapivě, již u sourozeneckých dvojic.

Sourozenecké vztahy jsou chráněny Úmluvou o ochraně lidských práv a zá-

kladních svobod¹⁸, jež v čl. 8 zaručuje právo každého na respektování svého rodinného života. Listina základních práv a svobod¹⁹ garantuje každému právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života. Do rodinného života nepochybně náleží i vztahy mezi sourozenci.

Jestliže je však systém náhradní rodinné péče téměř neprostupný pro sourozence, potom lze stěžít vytykat sociálním pracovníkům, že uvažují o jejich rozdělení. Je-li skutečně v zájmu dítěte či dětí nezbytné je od sebe oddělit, ať již do různých pěstounských rodin či tak, že část sourozenců zůstane v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc či v ústavním zařízení a část odejde do náhradní rodiny, měly by orgány sociálně-právní ochrany dětí usilovat o pravidelný kontakt mezi sourozenci tak, aby bylo posilováno rodinné pouto mezi dětmi a zůstaly zachovány rodinné vazby. V této souvislosti se jako nevhodné jeví rozdělovat děti do různých pěstounských rodin, které od sebe dělí velká vzdálenost. Je to komplikace i pro rodiče, často z chudých poměrů, aby děti pravidelně a často navštěvovali.

Proč mají sociální pracovníci dbát na udržení sourozeneckých vztahů? Podle vyjádření odborníků²⁰ se sourozenecký vztah jeví jako významný resilientní činitel, který působí v životě osob vyrůstajících v pěstounských rodinách. Citují: „Znamená to, že v osudu lidí vystavených kdysi nebezpečí psychické deprivace má funkci ochrannou či obrannou a přispívá (v součinnosti s jinými takovými činiteli) k příznivému vývoji daného jedince i přes výchozí nepříznivé podmínky.“²¹

Závěrem bych chtěla zdůraznit, že vztahy mezi sourozenci mohou představovat poslední vazbu mezi členy biologické rodiny. Tato vazba je pro děti obohacující po stránce psychické i sociální. Je důležitá i pro vytváření identity člověka, neboť pomáhá udržet rodinnou historii a vyrovnat se s ní. Sourozenecký vztah může být psychickou i sociální oporou na celý život, přestože se biologická nukleární rodina rozpadla.

Sociální pracovníci hrají v životě ohroženého dítěte nezastupitelnou a velmi odpovědnou roli. Ti, kteří do svých úvah o nejlepším zájmu dítěte zahrnují i sourozenecký vztah a budoucí kontakty mezi dětmi, mohou pomoci zajistit dítěti širší sociální zázemí nejen v období dětství a dospívání, ale i do let jeho dospělosti. ■

¹² Před vykonatelností rozhodnutí soudu o svěřením dítěte do obecné pěstounské péče.

¹³ Nejdelší doba této péče, s jakou se ochránka v rámci šetření setkala, trvala téměř jeden rok.

¹⁴ Zdeňka Králíčková: Lidskoprávní dimenze českého rodinného práva, Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Brno, 2010, s. 122.

¹⁵ Na základě ustanovení § 472 odst. 2 zákona o zvláštních řízeních soudních.

¹⁶ Na základě ustanovení § 164 zákona o soudech a soudcích.

¹⁷ A to již při počtu dvou sourozenců.

¹⁸ Sdělení FMZV č. 209/1992 Sb., o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

¹⁹ Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod.

²⁰ <http://www.rodina.cz/clanek2634.htm>.

²¹ Citace Zdeněk Matějček, Věduna Bubleová, Jiří Kovařík v článku Sourozenci a pěstounská péče, <http://www.rodina.cz/clanek2634.htm>.

Hospodaření s vlastními penězi

Příběh pana Mirka

V podzimních Listech sociální práce jsem načrtla problematiku lidí v pobytové službě, kteří z různých důvodů odvykli úspěšnému hospodaření s vlastními penězi. Klienti vlivem událostí rezignovali a sklouzli k užití dne. Honem utratí, co se dá, a zbytek času nějak přežijí. Na nápravu toho, co je potkalo, nemají sílu. Udály se krivdy, byli podvedeni, okolnosti se spikly. Chovají se pošetile, divně, lze je pochopit? Pozornost člověku a snaha o pochopení toho, čím žije, přináší poznatky a zkušenosti nám, a našim klientům zase napohled drobná, zato mnohem důležitější vítězství.

Text: Bc. Hana Mudrová, sociální pracovnice Úřadu práce ČR, kromě běžné sociální práce se seniory má zkušenosti s metodickým vedením aktivizačních činností, podporou hospodaření či hledáním forem práce se seniory. Věnuje se také přednáškové činnosti v sociální oblasti a je autorkou několika populárně naučných knih.

Panu Mirkovi bylo 62 let, v domově strávil přes deset let. Byl rozvedený, měl dva syny. Do domova přišel jako invalidní důchodce poté, co ho jako bezdomovce někdo brutálně zbil. Byl znám jako alkoholik, který ztratil všechnen majetek. Po zlomeninách v obličejí měl trvalé následky, trpěl epilepsií. Život na jeho možnostech úsudku a spolupráce zanechal výrazné stopy. Často vyvolával konflikty, křičel, vztekle vybuchoval a nadával ostatním.

Problém byl i v tom, že ho leckdo znal z bezdomoveckých časů; podle vyjádření jednoho klienta „byl tehdy vděčný za nakousnutý rohlík a teď neví, co by chtěl“. Mezi první úkoly r. 2007 patřilo zamyšlení také nad jeho potřebami a postavením v komunitě.

Pan Mirek byl silný kuřák a pil hodně kávy, takže jeho příjem nestačil jeho potřebám. Nedokázal odložit slast. S výtkami souhlasil, sliboval, ale okamžitě hledal nějaký prospěch: „*Ano, ano, to máte pravdu, že to tak nejde, já už to dělat nebudu, slibuju. Přísahám! A dáte mi to kafe?*“

Denně okolí obtěžoval prosbami o „půjčky“. Mnohokrát byl zastížen na pokoji žen, odkud se nechtěl vzdálit, dokud mu nedaly nějaké drobné nebo cigarety. Ony přece peníze měly a on je potřeboval, prostá rovnice. Při napomenutí vrchní sestrou a sociální pracovnicí (dále jen SP) opakoval výše uvedené uznání chyby. Za chvíli ale zase někomu sprostě nadával a křičel. Síla vzteku a křiku byla přímo úměrná vyčerpání peněz a kuřiva.

Klient opakovaně odmítal nabídku pomoci s hospodařením. Sice několikrát přiznal, že závidí těm, kteří přešli na „přídělový“ systém a cigarety měli celý měsíc, ale věřil, že dál zvládne všechno sám. Jenže se změnilo celkové prostředí. Již i klienti s horší pamětí uměli rozdělit svou denní dávku cigaret, měli lepší přehled a nechtěli přijít o jedinou cigaretu ve prospěch pana Mirka. Tím víc se urážel a křičel. S nabídkou hospodaření poprvé souhlasil až ve druhé polovině roku 2007.

Jenže se změnilo celkové prostředí. Již i klienti s horší pamětí uměli rozdělit svou denní dávku cigaret, měli lepší přehled a nechtěli přijít o jedinou cigaretu ve prospěch pana Mirka.

SP s ním rozpočítala peníze a objednávala cigarety nebo tabák s papírky podle jeho volby. Pomoc se panu Mirkovi líbila, ale po týdnu si již vyžádal zbytek kuřiva, poté i zbytek peněz a po dalších třech dnech opět neměl nic. Část kuřiva a peněz „půjčil“ (také on byl obětí výpůjček) a část vykouřil „na jeden zátah“, což společně s pitím silné kávy vyvolávalo záchvaty. Jeho celkový stav se horšil, během roku 2009 používal chodítko, na konci 2010 už invalidní vozík.

V roce 2008 se podařilo klientovu spolupráci podpořit natolik, že si uvědomoval výhody delšího plynulého zásobování a byl schopen „vydržet“ tři týdny, než vybral zásoby a peníze. Potom přibývalo měsíců, kdy se podřídil dohodnutému režimu celý měsíc. Po zhruba dvou dalších letech dosahoval meziměsíčního přebytku, který vydržel a pomalu rostl až do výše cca 50 Kč před dalším důchodem.

V roce 2010 s podporou SP udržoval písemný kontakt se svou sestrou, kterou často žádal o peníze, ale ona žila skromně a podporovat jej nemohla. Navštívil jej několikrát syn, vždy mu daroval několik

krabiček cigaret. Klient se jimi nikdy nepochlubil, dokud je nevykouřil. Nedokázal odolat a něco si odložit. Pracovnicím v přímé péči byla opakovaně vysvětlována jeho omezení vůle spojená s minulým životem na ulici, takže ustaly pohoršené komentáře, že si toho či onoho neváží apod. Naopak měl podporu v době, kdy dosahoval úspěchů.

Na podzim klienta navštívily starší sestry po více než desetiletí. Obdarovaly ho několika stokorunami. Pan Mirek okamžitě přestal spolupracovat a své peníze utrácel ještě rychleji než v roce 2007. Zřejmě nabytí dojmu, že tolik peněz bude dostávat stále. Odmítal platit léky a lékaře, hledal nedopalky a balil si cigarety z útržků novin. Začal se na své sestry zlobit, že už za ním nejezdí a neposílají další peníze. Žádal po SP psaní prosebných dopisů, ale odmítal je alespoň diktovat. Dopisy tedy nevznikly.

Na jaře roku 2011 požádal o pomoc s hospodařením, protože mu opět nikdo nechtěl „půjčit“. Kuřivo se celkově zdražilo. SP navrhla zásobování pouze tabákem a papírky jako nejlevnější možnost, to ale odmítl. Užíval malé dohodnuté příděly a vedle toho si zase půjčoval s poukazem na to, že všichni přece vědí, že s SP hospodaří, a tudíž splácet bude. Začal SP hlásit, od koho si půjčil kolik korun, aby dluhy z jeho peněz platila. SP však vyžadovala, aby se před ní obě strany shodly na výši dluhu – a to klientovi nebylo příjemné.

Opět společně rozpočítali, co si klient může dovolit, vyšlo maximálně šest cigaret denně. Přijížděl si pro ně ráno, někdy je chtěl i těsně po příchodu SP do práce. Musel však respektovat pracovní dobu a čas porady.

Po zhruba půl roce dokázal cigarety nevykouřit během první hodiny. Byl v té době poměrně disciplinovaný, žádat cigarety „nad příděl“ jezdil až kolem oběda. Peníze i cigarety mu docházely tři až čtyři dny před další výplatou peněz. V tomto období si ještě půjčoval peníze, ale částky

se snižovaly až na cenu jediné krabičky. Během víkendu a dovolené vydávala služba připravené balíčky.

Tým vyzoroval, že klient jezdí pro cigarety „navíc“ za SP demonstrativně a rozkřikuje se (pokud mu není ihned vyhověno) před posluchači – partou kuřáků s podobnou minulostí (bezdomovectvím, alkoholismem). Ověřili jsme, že spolupráci se SP klient předvádí jako důkaz své osobní hodnoty. Nabídl jsme mu další možnost zvýšení osobní prestiže, založení mailu a pomoc v kontaktu s rodinou přes internet. Sestra mu odpovídala zřídka, pan Mirek velký zájem o maily neměl (proběhly asi 4 výměny), ale před ostatními klienty rád zdůrazňoval skutečnost, že PC ovládá. Byl mnohem přístupnější, upustil od většiny hrubostí.

Současně bylo zjištěno, že kuřivo ponechané na sesterně na víkend si klient u některých pracovníků vymohl již třeba v pátek odpoledne. Vyhrožoval, že bude křičet, někdy tvrdil, že nic od SP nedostal.

Do konce roku 2011 si našetřil na levné hodinky a pohodlné mokasíny. Všem ukazoval, že si boty koupil za svoje a byl na ně hrdý. Hodinky, bohužel, nevydržel. Při jízdě na vozíku je otloukal o dveře.

V únoru 2012 byl pan Mirek přistižen při prohrabávání věcí ležícího staršího klienta, který ho vyděšeně pozoroval. Takový přestupek musel být rychle projednán. Na schůzi výboru obyvatel a vedení domova bylo klientovi vysvětleno, jaké následky by mohlo jeho chování mít. Pan Mirek si snad poprvé plně uvědomil, že by služba mohla být ukončena. Navíc od dalších obyvatel, členů výboru, slyšel otevřené výhrady ke svému chování. Slíbil, že se to nebude opakovat. SP vystoupila s obecným zhodnocením jeho spolupráce za poslední období a vyjádřila naději, že klient dokáže pokračovat. Poté na místě s klientem dohodla změnu v rozdělení přídělu a dvojitým vydáváním cigaret (ráno a v poledne).

Současně bylo zjištěno, že kuřivo ponechané na sesterně na víkend si klient u některých pracovníků vymohl již třeba v pátek odpoledne. Vyhrožoval, že bude křičet, někdy tvrdil, že nic od SP nedostal. Kuřivo dostal, aby měl personál klid. Nazítří vymáhal svá „práva“ na dalších pracovnících včetně údržbářů. Došlo k debatě v týmu o sjednocení postupu. „Hodné“ pracovnice nechťely čelit prosbám až škemrání klienta, ostatní zase jeho nadávkám a křiku a už vůbec netoužily se s ním o své cigarety dělit. Došlo i na návrh dobročinného fondu „pro chudáky“, což některým

pracovnícím připadalo správné, v souladu s jejich citovými vklady do služby. Některé z nich totiž ještě kolem roku 2007 běžně „svým“ klientům kupovaly i mycí potřeby, jinak se dotýční odmítali koupat. Nadřízené jim vysvětlily hrozbu začarovaného kruhu, připomněly cestu, jakou již klient od denních scén a řevu urazil. Pozitivní změny spojoval jeden znak: držení stanovených hranic.

Klient měl ještě několikrát potíže s dodržením úmluv. SP jeho kazuistiku přenesla na sezení supervidované praxe (bálintovské skupině). Zde zaznělo mimo jiné „hledisko klienta“, které potvrzovalo dosavadní domněnky o osobní potřebě klienta být důležitým, mít pozornost SP a pocitově si zvýšit postavení v komunitě. SP přenesla získané podněty do týmu.

Klient dále spolupracoval, před začátkem léta 2012 začal mít dost peněz na to, aby si mohl nakupovat další přilepšení. Když na složném listě viděl zbývající sumu peněz, nevyžadoval ji vybrat ani zcela utratit jako dřív. Stal se z toho obřad: Částka nebyla řečena nahlas, SP na sumu ve složném listě pouze ukázala jako na výsledek při každém stvrzení výdaje a příjmu. Pan Mirek spokojeně přikývl: „*Nechme to tam.*“ V prosinci 2012 již čtvrtý měsíc nehlásil ani půjčku, kterou by měla SP vracet.

Klient si při výplatě zůstatku důchodu bral pouze hotovost do sta korun v mincích, za které nakupoval u cukrářky. O měsíčním nákupu cigaret, tabáku, papírků a cukru se dohodl se SP na místě. Třikrát týdně si objednával uzenu podlé svého výběru, dvakrát týdně kávu, na přání dostával papírky ze zásob. Sám si hospodařil s balíčkem tabáku „navíc“ (mimo příděl cigaret), který mu vydržel zhruba dva měsíce. Ubaloval si neobratnými prsty obtíž-

Nepřestávalo zkoušení hranic, zda personál ustoupí, když klient vyžaduje výhodu proti dohodě. Během let se tým změnil, vracely se debaty o smyslu práce právě s tímto klientem.

ně, ale stalo se to obřadem, zvláště před jinými kuřáky. Cizí nedopalky sice nikdy ladem ležet nenechal, ale choval se mnohem klidněji než kdykoliv dříve.

Na konci prosince 2012 dokonce několikrát odmítl vydání denního přídělu cigaret, protože měl návštěvu synů a bývalé manželky, kteří jej obdarovali. Kontakty s nimi měl v tom roce již častější než léta předtím. Jeden syn pana Mirka navštěvoval pravidelně, jednou za měsíc.

Na konci února 2013 přesáhly úspory pana Mirka 700 Kč, na konci března 1000 Kč. Klient začal snít o nerozbitných drahých hodinkách, které vydrží i jízdu na vozíku, a šetřil dál.

Přínosem celé práce a podpory bylo v té době zjišťování možného pohodlí a zajištění plynulého zásobení kuřivem. Klient se po desetiletích vracel k dávným (a zároveň obecně platným) pravidlům života. Postupně odkládal okamžitou slast v zájmu jiného plánovaného prospěchu. Začal plánovat.

Pozornost věnovaná jeho potřebám mu opět zvýšila sebevědomí. Dokonce vytkl synovi, že ztratil práci. Již přijal daná pravidla, která se během let neměnila. Mohl kdykoliv přestat, obsah dohody změnit, bylo pouze na něm, jak využije nabídky. V roce 2012 se snížil i výskyt epileptických záchvatů a lékař to prý přičítal střídmosti v kouření a kávě.

Nepřestávalo zkoušení hranic, zda personál ustoupí, když klient vyžaduje výhodu proti dohodě. Během let se tým změnil, vracely se debaty o smyslu práce právě s tímto klientem. Pracovnice nepozorovaly výsledky, případně očekávaly vděčnost. Důkazem změny však byla možnost porovnat chování pana Mirka dříve a dnes z jeho individuálních plánů a dalších záznamů.

Bylo s ním hodně práce? SP mu věnovala pouze několik minut denně, podobně jako dříve. Pokud by však nedošlo ke spolupráci nad palčivým problémem hospodaření, trávila by řešením scén mnohem víc času. Pravděpodobně by došlo k ukončení služby.

Co bylo dál? Na jaře 2013 pan Mirek začal jezdit na programy a sledoval dění v okolním světě. Ke kanceláři SP sice ráno přijel pro kuřivo, ale hned prolístoval noviny na stolech a komentoval události. Když pan Mirek onemocněl, nemohl kouřit, ale těšil se na cigarety, až dokáže vstát. Opakovaně jej ohromovala suma, která bez výdajů na kuřivo rychle narůstala. Záznamy na složném listě si nechal předčítat nahlas a byl šťastný, že na ty drahé hodinky už brzy bude mít. Zemřel tiše jako spokojený „boháč“, se zůstatkem přes 2 700 Kč. ■

Recenze odborné monografie Anna na téma romského pěstounství Evy Klimentové

Monografie Anna byla vydána v roce 2016 v Olomouci a je výsledkem longitudinálního výzkumu Evy Klimentové a současně výstupem stejnojmenného výzkumného projektu podpořeného Norskými fondy a Open society Fund. Díky této podpoře je publikace volně ke stažení (na <http://anna.upol.cz/kniha/>) pro všechny zájemce o příběh sociální práce, který kniha nabízí.

Text: PhDr. Kateřina Thelenová, Ph.D., katedra sociálních studií a speciální pedagogiky FP TU v Liberci, zabývá se mj. výzkumem v sociální práci, současně se v nestátní neziskové organizaci Elva help, z. s., věnuje rodinám a jednotlivcům ohroženým sociálním vyloučením zejména z důvodů nejruznějších zdravotních nebo sociálních překážek

Cílem knihy je nabídnout odborné i laické veřejnosti ucelený příběh romské pěstounky Anny Winterové, která byla a je od 90. let 20. st. klientkou Evy Klimentové a která svolila, aby v knize bylo prezentováno její skutečné jméno (příjmení je pozměněno). Současně se jedná o příklad dobré praxe sociální práce s ohroženou rodinou. Anna Winterová je ženou, která se pod vlivem rodových tradic vzdala vlastního rodičovství proto, aby se mohla postarat o děti příbuzných, které byly ve své biologické rodině zanedbávány a sexuálně zneužívány. Anna dlouhá léta pečovala o děti „neformálně“, bez vědomí úřadů a tedy také bez nároku na jakoukoli finanční pomoc ze strany státu. Prošla mnoha peripetemi, prokázala obrovskou dávku síly a zdravého rozumu. V celém jejím příběhu hraje významnou roli sociální práce v mnoha podobách.

Kniha je strukturována do pěti tematických kapitol, které jsou obsahově vyvážené a logicky uspořádané. První kapitola je věnována historické a současné charakteristice romského etnika v ČR, poukazuje na zdroje sociálního vyloučení a diskriminace této etnické menšiny. Aktéři příběhu Anny jsou představeni v kapitole druhé: čtenář poznává Annu, její matku, biologické rodiče dětí, které byly Anně později svěřeny do pěstounské péče, jejich kmotra i děti samotné. Ve třetí kapitole může čtenář sledovat životní příběh romské pěstounky Anny Winterové, jak jej prezentuje ve svých naracích zaznamenaných v průběhu výzkumného šetření. Kapitola čtvrtá nabízí seznáme-

Kniha je strukturována do pěti tematických kapitol, které jsou obsahově vyvážené a logicky uspořádané.

ní s kontextem celého příběhu (v knize nazývaný jako „pozadí“), ve kterém se Annin život odehrává. Ten je modelován zejména její příslušností k rodu Sintí, jehož zákony se výraznou měrou podílejí na způsobu života hlavních aktérů celého příběhu. Sintů žije v České republice okolo 500 členů, ale jen zlomek z nich je „čistě krve“, jak Anna popisuje svůj vlast-

ní rod. Tradice Sintů jsou před majoritou utajovány, proto není snadné o nich získat přesnější informace. Anna v realizovaných rozhovorech některá dříve zapovězená tajemství odhaluje a umožňuje tak nahlédnout do fascinujícího světa tradiční kultury pracně udržované v moderním světě. Závěrečná tematická kapitola shrnuje a reflektuje realizovanou sociální práci a její roli v životě Anny Winterové a dětí, které vychovala.

Kniha vznikla na základě kvalitativního výzkumu, který byl realizován zejména prostřednictvím rozhovorů se samotnou Annou. Autorka knihy dále využila pozorování a kritickou revizi dokumentů sociální práce. Díky této strategii vznikl text, který je hutný a čtivý. Týká se konkrétního člověka, rodiny, ohrožených dětí a jejich života. Je to text, který ukazuje sílu sociální práce v praxi a v dlouhodobém horizontu. Kniha se může kromě jiného stát důležitou oporou sociálních pracovníků v situacích, kdy řeší mnohá ze svých každodenních profesních dilemat. Stejně jako všichni sociální pracovníci, museli i ti, jejichž práce zasáhla Annin život, zvažovat, rozhodovat, jednat a nést důsledky svých rozhodnutí.

Recenzovanou knihu lze doporučit všem sociálním pracovníkům, pracovníkům v sociálních službách a dalším pomáhajícím profesionálům, kteří se setkávají s jakoukoli formou nespravedlnosti a útlaku, jemuž čelí jejich klienti.

O AUTORCE KNIHY

Eva Klimentová působí jako odborná asistentka na Katedře sociologie, andragogiky a kulturní antropologie FF UP v Olomouci. Po celou dobu své akademické práce se současně věnuje praktickým otázkám sociálního vyloučení, domácího násilí, bezdomovectví a specifických potřeb romské minority v ČR. ■

Kniha se může kromě jiného stát důležitou oporou sociálních pracovníků v situacích, kdy řeší mnohá ze svých každodenních profesních dilemat. Stejně jako všichni sociální pracovníci, museli i ti, jejichž práce zasáhla Annin život, zvažovat, rozhodovat, jednat a nést důsledky svých rozhodnutí.

Kateřina Šámalová: Šance na dosažení vysokoškolského vzdělání v populaci osob se zdravotním postižením, Karolinum, 2016

*Text: prof. JUDr. Igor Tomeš, CSc.,
profesor sociální politiky, evropského
a českého sociálního práva a sociální
správy Filozofické fakulty Univerzity Karlovy
tomes@volny.cz*

Odborná literatura je nově obohacena o práci, která vyplňuje mezeru v poznání možností sociální práce. Byla napsána v době, kdy orgány Evropské unie formulují strategie pro sociální začleňování všech lidí, kteří jsou schopni začlenění. Je tedy velmi aktuální, protože se zabývá v kontextu těchto evropských sociálních strategií aktuální problematikou sociálního začleňování zdravotně postižených talentovaných mladých lidí tím, že se jim zpřístupní vysokoškolské studium.

Autorka se soustředila na problematiku zdravotně postižených na Karlově Univerzitě (dále jen UK). Jde tedy o originální případovou studii s velmi aktuálním výstupem do praxe přední české univerzity. Autorka přitom využila své osobní zkušenosti z práce metodičky rektorátu UK.

Předložená práce má teoretickou a praktickou část. Rozvržena je do sedmi kapitol, z nichž čtyři jsou teoretické a tři empirické.

V teoretické části se soustředí nejprve na vzdělávání obecně (na jeho pojetí a funkce, teorii a sociologii), dále na zdravotně postižené obecně, jejich práva a problémy jejich sociálního začleňování. Teoretická část končí úvahami o vzdělanostních nerovnostech a přístupech osob se zdravotním postižením ke vzdělání.

Ve druhé, empirické části seznamuje autorka čtenáře s postupem a výsledky svého výzkumu na UK. Podává podrobně přehled hlavních zjištění o motivaci těchto studentů, respektive uchazečů o studium, k vysokoškolskému studiu a k volbě studijního oboru. Analyzuje překážky ve studiu zdravotně postižených a zdroje a formy podpory jejich studia prostřednictvím sociální práce.

Její závěry jsou podloženy výzkumem. Práce je inovativní, přináší řadu nových postřehů a je dobrým východiskem pro kompetentní pracovníky všech univerzit. ■

Nabídka knih – vybrané novinky

**Využijte nabídky nových knih, které můžete zakoupit v e-shopu APSS ČR!
Členové APSS ČR mohou objednávat s 10% slevou!**

**PORUCHY
SOCIALIZACE U DĚTÍ
A DOSPÍVAJÍCÍCH
PREVENCE ŽIVOTNÍCH
SELHÁNÍ A KRIZOVÁ
INTERVENCE**

Jedlička Richard a kol.

Grada Publishing, 2015, 559 Kč

Autoři analyzují faktory ovlivňující primární a sekundární socializaci. Soustřeďují se na otázky norem a normality lidského chování, včetně kritického přehledu reprezentativních teorií sociálních deviací. Zabývají se však také zvládnutím životních potíží a stresu u dětí a dospívajících a věnují se příčinám duševní krize, rozpoznání krizového vývoje a zásadám pomoci ohroženým mladým lidem. Na případových studiích ilustrují rizika zanedbání podpory jedinců v životní kri-

zi, poukazují na časté příčiny závadového chování, psychických poruch, vzniku závislostí a suicidálních projevů. Jedna z kapitol se zaměřuje i na pastorační péči o děti a mládež ve zlomových situacích. Publikace nezapomíná ani na pedagogicko-psychologické poradenství, služby poskytované rodičům a dalším vychovatelům. Neopomíjí diskusi týkající se integrace dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami do škol běžného vzdělávacího proudu, tvorby inkluzivního prostředí ani problémy institucionální péče o děti a mládež s vážnými výchovnými problémy.

**VLASTIVĚDNÁ KNÍŽKA
PRO VZPOMÍNÁNÍ
A PROCVIČOVÁNÍ PAMĚTI**

Cingrošová Klára,
Dvořáková Klára

PORTÁL, 2016
299 Kč

Praktická interaktivní kniha pro seniory navazuje na oblíbenou knížku pro vzpomínání a procvičování paměti. Propojuje tvořivou práci se vzpomínkami s trénováním paměti a zábavným způsobem odráží důležité události z historie našich krajů, slavné rodáky a občany, zeměpis, tradice a zvyky. Správné odpovědi jsou vždy zařazené na konec tématu. Knihu ocení profesionálové ve zdravotnických a sociálních zařízeních a službách, rodinní pečovatelé, příbuzní, přátelé, dobrovolníci, ale i sami senioři, dlouhodobě nemocní či lidé s handicapem.

Objednávat lze v e-shopu na <http://shop-apsscr.alvepi.com> nebo e-mailem marketing@apsscr.cz.

Profíci jsou zpět!

Ministerstvo práce a sociálních věcí bude v rámci systémového projektu opět podporovat profesní identitu sociálních pracovníků a zvyšovat jejich odborné kompetence

Navazující projekt Ministerstva práce a sociálních věcí „Systémová podpora profesionálního výkonu sociální práce II“ (Profíci II) je zaměřen na podporu odborných kompetencí sociálních pracovníků. Projekt plynule navazuje na projekt Systémová podpora profesionálního výkonu sociální práce, známý jako „Profíci“, který vznikl v rámci Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost. Na realizaci projektu „Profíci II“ se můžete těšit v letech 2016–2020. Projekt je financován z prostředků Operačního programu zaměstnanost a ze státního rozpočtu.

*Text: Bc. Petra Nebeská, DiS.,
věcný gestor projektu Systémová podpora
profesionálního výkonu sociální práce II,
petra.nebeska@mpsv.cz*

Jednotlivé aktivity projektu vycházejí z hlavního cíle, jímž je zkvalitnění výkonu činností sociální práce, který bude mít pozitivní dopad na klienty, potenciální klienty i zaměstnavatele sociálních pracovníků. Projekt se zaměří především na prohlubování znalostí a dovedností sociálních pracovníků, a to nejenom vytvořením platformy pro sdílení dobré praxe z tuzemska i zahraničí.

Projekt zprostředkovává setkání s předními odborníky na sociální práci, čímž sociální pracovníci získají vhled do aktuálních problematik sociální práce a pomocí otevřených diskuzí a interakcí mohou k tématu společně sdílet poznatky ze své praxe. Pozitivní přínos spočívá v rozšiřování a prohlubování odborných znalostí sociálních pracovníků, přičemž aktivním interdisciplinárním zapojením účastníků bude posilována jejich profesní identita a zvýší se sebevědomění v rámci výkonu sociální práce. Každoročně si společně se sociálními pracovníky připomeneme Světový den sociální práce, který připadá na každé 3. úterý v měsíci březnu. Světový den oslavuje a připomíná smysl sociální práce a její neodmyslitelnou roli nejen v naší společnosti, ale ve světě vůbec. U příležitosti tohoto dne bude MPSV v rámci projektu pořádat každoročně odborné konference.

Očekávanými přínosy projektu jsou např. zvýšení kvality výkonu sociální práce prostřednictvím zdokonalování odborných kompetencí sociálních pracovníků, posílení identifikace sociálních pracovníků s profesí, možnost zprostředkování inovativních přístupů v aplikaci metod a technik sociální práce. Projekt dále cílí na multidisciplinární spolupráci při navr-

žení profesních týmů z hlediska potřebných kapacit sociální práce, vytvoření modelu pracovišť dobré praxe a systému ověřování kompetencí sociálních pracovníků souvisejících s profesním růstem, a to z hlediska praktických i teoretických dovedností. Zároveň se projekt bude věnovat modelům specializací sociálních pracovníků a měření efektivity výkonu sociální práce, které zatím nemá v naší společnosti pevný základ. Sociální pracovníci budou aktivně zapojeni do procesu tvorby podkladů pro koncepční a legislativní činnost ministerstva, které se vztahují k výkonu jejich profese. V neposlední řadě bude projekt směřovat k vytvoření transparentního a veřejně dostupného nástroje (databáze sociálních pracovníků) ověřujícího naplnění předpokladů sociálních pracovníků pro výkon tohoto povolání a současně nástroje, který umožní v každém okamžiku zjistit dostupnost sociální práce v určitém regionu. MPSV tímto získá ucelené informace o zajištění výkonu sociální práce a její dostupnosti pro klienty a současně tak bude garantována minimální potřebná kvalita sociální práce. Na rozdíl od projektu Profíci I, jsou Profíci II obohaceni ještě mj. o zahraniční studijní cesty. Neméně důležitou aktivitou projektu je zvyšování obecného povědomí o možnostech a významu sociální práce směrem k široké veřejnosti.

Aktivity projektu jsou určeny sociálním pracovníkům, kteří v současné době aktivně vykonávají činnosti sociální práce. Součástí posílení kompetencí a dovedností sociálních pracovníků je jejich participace a osobní účast na aktivitách projektu. V rámci výše uvedených aktivit projektu budou realizovány tyto klíčové činnosti:

- Posílení kompetencí sociálních pracovníků. Mezi hlavní činnosti v rámci této aktivity patří:
- Konference pořádané u příležitosti Světového dne sociální práce

- Odborné semináře
- Workshopy
- Jarní/podzimní školy sociální práce
- Modelový vzdělávací kurz
- Zahraniční studijní cesty (Slovensko, Velká Británie).

- Pilotní nastavení, ověření modelů sociální práce, aktivity zaměřené na formu a obsah ověřování odborných kompetencí sociálních pracovníků v rámci specializací navržených v projektu Profíci I. Aktivity související s tvorbou pilotního modelu databáze sociálních pracovníků.
- Osvěta/Mediální obraz sociální práce. Cílem této aktivity je pozitivní propagace sociální práce za účelem rozšíření povědomí o jejich možnostech, tj. o podpoře a pomoci, kterou sociální pracovník může a umí nabídnout klientovi (i potenciálnímu). V pravidelných intervalech budou vydávány články a publikace, které budou odrážet činnosti tohoto projektu a budou se zaměřovat na aktuální témata v oblasti výkonu sociální práce. Vytvořeny budou rozhlasové a TV spoty propagující Světový den sociální práce a videospoty přibližující veřejnosti možnosti sociální práce pro řešení nepříznivých životních a sociálních situací.

Průběžně vytvořené materiály budou podkladem pro další koncepční a legislativní činnost MPSV, respektive oddělení Koncepce sociální práce a vzdělávání. Do projektu budou zapojeni sociální pracovníci z celé České republiky v poměrném zastoupení ze sociálních služeb, úřadů práce, obecních úřadů, sociálně-právní ochrany dětí, sociální kurátoři a sociální pracovníci dalších odvětví. Projekt tímto posiluje odborné kompetence sociálních pracovníků napříč všemi oblastmi výkonu sociální práce a současně tím posiluje interdisciplinární spolupráci a oborové povědomí o výkonu sociální práce.

Více informací o projektu a možnostech participace na jednotlivých aktivitách podá Mgr. Andrea Faltysová, MBA, odborný garant projektu, či věcný gestor projektu Bc. Petra Nebeská, DiS. Stránky www.mpsv.cz a www.budmeprofi.cz budou pravidelně upozorňovat na plánované a realizované aktivity projektu. ■

Publikace prof. Igora Tomeše 90 let sociálního pojištění v České republice byla slavnostně pokřtěna

Letos v únoru se dočkala svého křtu kniha 90 let sociálního pojištění v České republice, souhrn statí prof. JUDr. Igora Tomeše, CSc., publikovaných v letech 2014–2016 v odborném časopise České správy sociálního zabezpečení Národního pojištění. Kniha byla vydána loni nejen u příležitosti výročí prvního významného československého zákona o sociálním pojištění, ale též životního jubilea autora statí. Autorova hospitalizace a léčení odsouvalo datum křtu až k 22. únoru letošního roku, kdy se událost v prostorách pražské Gallery Café Blanka konečně uskutečnila.

Text: Mgr. Zdena Bočarovová, šéfredaktorka odborného měsíčníku Národní pojištění

Foto: Blanka Dvořáčková

Akce se zúčastnili dlouholetí přátelé a spolupracovníci pana profesora Tomeše Mgr. Jana Klimentová, ministr práce a sociálních věcí ČSFR a poslanec Sněmovny lidu Federálního shromáždění Petr Miller, sociolog doc. PhDr. Oto Sedláček, CSc.,

vedoucí katedry sociální práce Filozofické fakulty UK PhDr. Kateřina Šámalová, Ph.D., jeho rodinní příslušníci a členové redakční rady časopisu Národní pojištění.

Role kmotra knihy se ujal ústřední ředitel ČSSZ JUDr. Jiří Biskup. Podle jeho slov se redakce ve snaze připomenout významné výročí 90 let zákona o sociálním pojištění sérií článků obrátila na člověka nanejvýš povoláného – profesor Igor Tomeš sice počátky sociálního pojištění v České republice nezažil, ale převážnou část svého profesního života po druhé světové válce zasvětil sociální politice a projektům v sociální oblasti realizovaným u nás i ve světě. „K panu profesoru Tomešovi chovám hlubokou úctu nejenom jako k na slovo vzatému odborníkovi v oblasti, která se stala i mým posláním, ale i jako ke spolupracovníkovi, s nímž jsem měl tu čest pracovat na významných projektech a publikacích,“ uvedl mimo jiné.

Profesor Igor Tomeš, který ve svých 85 letech stále přednáší na katedře sociální práce FF UK, připomněl nutnost a nezbytnost obracet se do minulosti, seznamovat se s etapami, které byly v konkrétním oboru už zdohány, a navazovat na ně novými projekty: „Vedu studenty k tomu, aby si nejdříve osvojili, co vše už bylo v jejich oboru vykonáno, jaká je historie, protože bez toho nemohou správně a efektivně obor rozvíjet.“ I Petr Miller zmínil skutečnost, že dřív než se Igor Tomeš pustil na praktickou dráhu tvůrce sociální politiky, celou problematiku si náležitě nastudoval, seznámil se s historickými kořeny a východiskami pro legislativu let minulých, aby mohl fundovaně radit a rozvíjet tuto ve všech ohledech zásadní oblast politiky státu. „Proto jsem si ho jako ministr zvolil za svého poradce a náměstka. A kolikrát se mi stalo, že jsem přišel s myšlenkou na uskutečnění něčeho nového a Igor mě ihned zchládl, že tohle už tu bylo a dopadlo to tak a tak,“ přidal úsměvnou vzpomínku.

Samotný křest proběhl formou netradiční: namísto skrápění knihy sektem se všichni přítomní podepsali na volné stránky a knihu pak věnovali autorovi jako vzpomínku na tuto událost. ■

Aplikace AKRIS spuštěna

Text: Mgr. Filip Novotný, oddělení koncepce sociální práce Ministerstva práce a sociálních věcí, filip.novotny2@mps.cz

Přesně před 10 lety začalo Ministerstvo práce a sociálních věcí (dále jen MPSV) udělovat první akreditace podle zákona o sociálních službách. Žádosti se podávaly v tištěné formě a na CD. Vzhledem k technologickému pokroku připravily MPSV a Fond dalšího vzdělávání zcela novou webovou apli-

kaci „AKRIS“ pro administraci celého akreditačního řízení. Ta celý proces získání akreditace zjednoduší a zefektivní. Aplikace rovněž obsahuje veřejný katalog akreditovaných kurzů, který díky uživatelsky přívětivé formuláři umožní uživatelům – sociálním pracovníkům, pracovníkům v sociálních službách a dalším – vyhledat vhodný kurz dalšího i kvalifikačního vzdělávání. Aplikace byla spuštěna dne 27. 2. 2017. Více informací naleznete na akris.mpsv.cz a www.mpsv.cz/cs/17862. ■

PROFESNÍ SVAZ SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ V SOCIÁLNÍCH SLUŽBÁCH

Asociace poskytovatelů sociálních služeb České republiky

Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR (APSS ČR) vznikla v roce 1991 a sdružuje více než 1029 organizací a 2337 registrovaných sociálních služeb. Je nezávislým spolkem právnických a fyzických osob sledujícím jako základní cíl rozvoj a zvyšování úrovně sociálních služeb. APSS ČR je největší profesní asociací sdružující poskytovatele sociálních služeb v České republice.

Součástí APSS ČR je Profesní svaz sociálních pracovníků v sociálních službách

Hlavní činnost profesního svazu je:

- Podpora sociální práce jako profese
- Reflexe aktuálních témat
- Monitoring specifických problémů sociálních pracovníků v sociálních službách
- Zajištění informací pro členy svazu
- Příprava připomínek k související legislativě
- Platforma pro výměnu zkušeností
- Organizace odborných setkání, kulatých stolů, vzdělávacích seminářů a konferencí
- Spolupráce s ostatními sekcemi a svazy APSS ČR
- Spolupráce se vzdělávacími institucemi
- Publikační činnost v oblasti sociální práce

Hlavní výhody členství:

- Informace o novinkách v řešené oblasti nejméně 2x ročně
- Zvýhodněné účastnické poplatky na vzdělávací akce, kulaté stoly, semináře, konference

Výhody členství – získám ZDARMA:

- Listy sociální práce v ceně 199 Kč/rok
- Účast na odborné konferenci v ceně 1000 Kč

Základní roční členský poplatek:

- 390 Kč/osobu

PROFESNÍ SVAZ
SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ
V SOCIÁLNÍCH SLUŽBÁCH

Profesní svaz sociálních pracovníků v sociálních službách

Více informací vám poskytne kancelář APSS ČR

Ing. Mgr. Alice Švehlová – výkonná ředitelka APSS ČR | Vančurova 2904, 390 01 Tábor

reditelka@apsscr.cz | tel./fax: 381 213 332 provolba 04, mobil: 725 392 749 | www.apsscr.cz

březen 2017
www.apsscr.cz
www.listy.sp.cz